

WALRAVENSIJDE.

p den weg die van Oostende naar Nieu-poort leidt, eene halve mijl eer men Middelkerke toekomt, ontwaart men aan den voet der hooge, wilde duinen, eenige woonsten en hofsteden die de streek, tamelijk eenig en verlaten aldaar, wat verlevendigen. Het is die plaats die den naam van *Raversijde* draagt, of zoo men ook nog zegt, *Raversie*. Hooge, breede duinen, met doornen en grashalmen dicht bedekt, beschutten er het land tegen de woeste zee, wier rustlooze baren hun eentonig gebruis laten hooren.

Een dertigtal jaren geleden, kon de reiziger die, door het schoon weder en de eenzaamheid der duinengewesten aangetrokken, derwaarts zijne stappen leidde, daar eenen vierkantigen, plompen toren beschouwen, tegen wiens aloude muren een prachtigen ijftenboom zijne ranken uitgespreid had, en aan dit versleten gebouw iets schilderachtigs gaven. Heden zijn toren en ijfteboom verdwenen, zoodat niets ouds ons nog het gewezen Raversijde herinnert. De tijd, die alver-

die zeiden: « Wij zullen u daarover nog eens hooren » (over de verrijzenis der dooden namentlijk, waarmee de heilige Paulus zijn sermoen geëindigd had). Zoo ging Paulus weg uit hun midden. Maar eenige mannen volgden hem en geloofden. Onder deze was Dionysius, lid van het Areopage. (Alzoo vertelt de heilige Lucas, Act. Ap. XVII).

Nu, daar bestaan boeken, die in de middeleeuwen bijzonderlijk een grooten naam hadden, en gemaakt wierden door een zekeren Dionysius, dien men meende de Dionysius te zijn waarvan hier sprake is, en die, zegt men, eerst bisschop was te Athenen, en later te Parijs. En over ieder een van de punten die ik daar kom te noemen bestaat er groote twist. Is een Dionysius de schrijver van de boeken die men onder zijnen name beschermt? Is de Dionysius door Paulus bekeerd, de schrijver Dionysius, de bisschop Dionysius van Athenen en de bisschop van Parijs? Zijn er vier, drie, twee Dionysiussen, of is er maar eèn? Men heeft daarover en over menige ander dingen, die daar meê min of meer betrek hebben, geheele boeken geschreven die ik hier natuurlijk niet kan uitschrijven of in *Rond den Heerd* doen drukken. Sint Thomas, de koning van de godsgeleerden, had groote achting voor de werken aan Dionysius toegeschreven. Dante aanveerd dat de schrijver dier werken waarlijk de Dionysius is dien sint Paulus bekeerd heeft.

Het meeste getal der namen van de kooren der Engelen staan bij sint Paulus alleen vermeld, die, gelijk hij vertelt, tot den derden Hemel verrukt is geweest en daar zijne leering geput heeft van de kooren der Engelen, welke leering hij, volgens Dante, geheel in 't korte in zijne brieven zou geschreven hebben, en in 't lange uitgeleid aan zijnen discipel Dionysius. En in dien zin heeft Dionysius zijne leering aangaande de Engels geleerd bij een die de Engels in den Hemel gezien had.

nieler, somtijds door andere omstandigheden geholpen, heeft alles doen verdwijnen.

Allerlei legenden en vertelsels hoort men over dit gehucht.

De inwoners der streek — en sommige boeken ook — vertellen ons dat Raversijde weleer door de zeewateren is vergaan; eenigen beweren zulks gebeurd te zijn wanneer een deel van het oud Oostende door de zee werdt ingezwolgen. Sommigen zeggen dat alhier een onderaardsche gang bestond, die in tijden van gevaar, den Tempeliers van Slype tot uitvlucht diende. Anderen nog — doch hier gaat de inbeeldingskracht van zekere menschen toch wat te verre — maken den reiziger wijs dat hier eertijds een klooster was, wier bewoners, om de armoede en wildheid der streek, *raven* moesten kweeken!

Ziedaar wat de volksverhalen zeggen.

Laat ons zien wat de geschiedenis zegt.

* * *

Wat was Raversijde? Hoe kwam het op? en wanneer?

In de middeleeuwen wierd — bijzonderlijk met den aanvang der vijftiende eeuw — de visscherij, de haringvisscherij vooral, ieverig door de inwoners der vlaamsche kust bewerkt en geoefend. Op het einde der zoo even genoemde eeuw, telde men alzoo niet min dan dertien steden en dorpen op onze kust gelegen, waar de inwoners zich op die nijverheid toeleghen. Het waren namentlijk Duinkerke, Nieupoort, Lombardie, *Walravensijde*, Oostende, Wenduine, Blankenberghe, Biervliet, Stepeldamme, Coxide (noord), Oostburg, Sluis en Heyst.

Raversijde was een visschersdorp reeds van in het begin der XV^{de} eeuw. Ziehier twee teksten diesaangaande:

Stuk van 1479 (wij geven het verder in het gheele).

1. *Belpaire*. Notice des révolutions physiques de la côte de Flandre, blz. 35.

« Constatons maintenant l'empiètement de la mer sur la côte »

« A une petite distance du fort Albert, on voit une tour en ruine; c'était anciennement celle d'un village de Ravesy qui n'existe plus. »

Zie ook E. Bochart (Dict. hist. des rues, places etc. d'Ostende, 1861, blz. 134).

« ... Cette tour est une antique ruine du village de Ravesy, lequel a été englouti par la mer, lors de l'affreuse tempête de 1334. »

« ... aengesien dat zy (tvolck ende Ingeseten
« vanden selüen dorpe te Wilraüensyde) scamel
« lieden zyn, daerof den meesten deel daghelicx
« ter zee varen moeten... »

Stuk van 1598.

« Suppliant les Remonstrant tres humblement
« voz tres humbles et tres obeissans subjects
« Bourgmestres et Escheüins de vostre terroir du
« Franc, tant en leurs noms que pour & au nom
« de tous les franchostes, manans & habitans de
« vostre terroir du Franc. Comme vostre terroir
« du Francq, lequel au coste du noord est assis
« et tenant frontiere contre la mer, soit d'ancien-
« nement fonde sur deux choses et negociacions,
« assaüoir sur la negociacion du labour et cul-
« ture des terres, et sur la *pescherie de la mer*, la-
« quelle pescherie l'on a de tout temps use et
« encoire use en plusieurs lieux et haüres du dit
« terroir, assaüoir a *Walraüenshyde*, a *Heys* et a
« *Stepeldamme*, a *Coxide* et *Groede*....¹ »

Ook luidens eenen tekst van het laatste der
XVI^{de} eeuw, waren de dorpen of parochiën, langs
de kust gelegen, onder de volkrijkste van het
Brugsche Vrije gerekend :

Oktrooi tot het voortdoen des « crickhouder-
schaps » van het Vrije (November 1577).

« ... attendu meismes que les dits pays et
« terroir du francq, a cause des guerres passees,
« a este et est encoires pour le present tout du
« long de la coste marine (*qui auparavant estoit le*
« *meilleur quartier et le plus habitè*) quasi du tout
« gasté, ruyné, bruslé et despeulé...² »

Ook is het door hare visscherij dat die plaats
in de geschiedenis onzer kust meermalen te voor-
schijn komt, zooals de lezer zal bemerken.

Wij komen den naam van Walravensijde eerst-
maal tegen, tijdens de geschillen en moeilijk-
heden tusschen Vlaanderen en Engeland, in de
eerste jaren van veertien honderd. Inderdaad
wierden er in de maand November 1403, twee
afgeveerdigden der stad Brugge naar Blanken-
berghe, Wenduine, Oostende en *Walraüensyden*
gezonden, om te spreken nopens het goed aan de
Engelschen door de Vlamingen op zee gewonnen.

« Den vierden dach in november den heere
« Aernoud Reyphinne ende Janne vander Boede
« ghesendt te Blanckenberghe, te Wendunen, te

« Oosthende, te *Walraüensyden* ende ter Nieuwer-
« poort up tstic vanden goede ghenomen bi den
« corüers van Vlaendre zekeren cooplieden van
« Almaingen, van Holland, van Zeeland, ende
« ooc poorters der stede van Brugge up den
« stroom van Vlaendre voor Blanckenberghe...¹ »

In Juni 1406, de bijeenkomst te Kales tusschen
die van Vlaanderen en van Engeland noch tot
den vrede, noch zelfs tot geenen wapenstilstand
geleid hebbende, wordt de vlaamsche kust alle
oogenblikken bedreigd door eenen inval der En-
gelschen. Wachten te peerde en te voet zijn op
het « vloeimark » gesteld.

Ook worden er te dien einde, den 19 Juli 1406,
wapenmannen uit de stad Oudenburg, ten bevel
van den Heer van Ghistel, toen algemeen kapi-
tein van Vlaanderen, naar Walravensijde ge-
zonden :

« Item tenden den vors. 3 daghen als de vors.
« conincstavelen ende serjanten ende andre ver-
« laten waren M. Brande Claes den Muelnaere,
« als scotters metten voetboghe, Pieter Thool-
« nare, Chasin Cols ende Victor Colin als ser-
« janten ende H. van Ghivere als knape ghesent
« ten beveelne van minen vors. heere van Ghis-
« tele te *Walravenszyde*, vi daghen uutsynde de
« vors. scotters hebbende elc ix s. par. sdaechs,
« de serj. elc vii s. ende de knape 11 s.² »

Zij blijven daar zes dagen. Den 25^{en} der zelfde
maand zendt de burgemeester van Oudenburg
eenen man, om de voornoemde wapenmannen te
betalen :

H. « Item upten XXV^{sten} dach van hoymaent
« ghesonden Jac. den Langhe den vorseiden
« burchmeestre j dach te Wulravenszyde, omme
« te verlatene ende te betaelne de serjanten die
« daer ute Oudenburgh laghen. » xvi s.

De Vlamingen klagen over zeerooverijen op
hunne personen en goederen gepleegd door de
Engelschen, en de Engelschen laten dergelijke
klachten hooren nopens de zeevaarders van de
Vlaamsche kust. Men weet dat in die tijden, zee-
rooverij zeer gemeen was onder het zeevarende
volk, vooral in tijd van oorlog.

Alzoo worden er den achtsten Juni 1411 afge-
veerdigden gezonden naar den Prins van Wales,

1. Inv. des chartes de la ville de Bruges, par M. L. Gil-
liodts-Van Severen, III, blz. 467.

2. Rekening Oudenburg. 1406-7. (Histoire de la ville
d'Oudenburg, II, blz. 230 en volgende).

1. Rijks Archief. Saarters uit Weenen teruggezonden.

2. Ib. Opene brieven der opstandelingen (Patentes des
rebelles) 22 November 1577.

van wege de vier Leden van Vlaanderen, om de invrijheidstelling te bekomen van inwoners van Raversijde, die de Engelschen hadden gevangen genomen en naar de havens van Hul, Grimsby en Scarborough medegeleid :

1411. « Den 8ⁿ dach van wedemaent, Pieter
« Cadsallge, ghesendt in Inghelant anden prin-
« che van Waels ende anden amirael van Inghe-
« lant, met lettren vanden viere leden vanden
« lande van Vlaendre, omme de deliüeranche van
« den personen van Walraüensyde ende van
« haren, ghevanghen ende ghenomen in Inghe-
« lant te Hul, te Grimsby ende te Scarembuerch,
« van xlvi daghen...¹ »

Vervolgt.

ED. VLIETINCK.

WANDIETSCH.

ET heeft dikwijls gezeid geweest dat de Vlamingen verre achter zijn in vooruitgang en slimmigheid; en 'k zou het waarlijk beginnen te gelooven. Wat dat ze nu in hun hoofd steken! Schrijft en spreekt dat volk niet ernstig van *den Congo* te gaan beschaven, van de *Congoleezen* te bekeeren, ja, van in *den Congo* te gaan wonen? Welke uitzinnigheid! Zij zouden veel beter doen lieten ze voor alsnu dien machtigen en gevaarlijken *stroom* gerust, en begosten zij, eerst ende voor alle werken, met *Congoland* te beschaven, met de ongelukkige *Congoland*ers tot het waar geloove te bekeeren, en in *Congoland* hunne woonstede te gaan vestigen. 't Zal waarlijk nog bezigheid genoeg geven!

De *Vlaamsche Vlagge*, groot verlot 1888, blz. 108, zegt dat zij te wege in twee keeren uitkomt, om reden der *feesten Rodenbach*. 'k En geloove daar niets van. Maar geheel waarschijnlijk dat het om reden der *Rodenbachsfeesten* is.

J. CRAEYNST.

VAN HIER EN VAN ELDERS.

VER eenige dagen was het volle feeste in het Collegie van Thielt. En 't mocht wel, want eenige leerlingen van dit gesticht hadden van den jare, in al de wedstrijden aan welke zij deel namen, de schitterendste overwinningen behaald.

In den prijskamp onder de leerlingen der bisschoppelijke Collegien van West-Vlaanderen palmt M. Aloïs Vande Vyvere, van Thielt, *alle drie de eerste prijzen* binnen.

1. Gilliodts-Van Severen, IV, N° 75.

In den prijskamp die door het Staatsbestier ingericht is onder de leerlingen der klassen van Poësis en Rhetorica van al de Atheneums, gemeente-Collegien en gepatroneerde Collegien des lands, toovert die zelfde M. Vande Vyvere, *den eersten en eenigsten prijs*, in Rhetorica weg, terwijl M. Polydoor de Muelenaere de *tweede eervolle melding* medesleept.

In de klas van Poësis is het niet min wel, want M. Joseph Nolf, van Thielt, wint *den eersten prijs* en M. Jules Van Overschelde, ook van Thielt, *den tweeden*, terwijl M. Joseph Iserbijt, van Cuerne, met den *eersten accessiet* en M. Joseph Desmet, van Thielt, met de *tweede eervolle melding* optrekken.

En ik haal maar aan wat de moedertaal alleen betreft; de uitslag in de andere vakken was niet min schitterend.

Eere aan U, Heeren Bestierder en Leeraars; eere ook aan u, jonge studenten; werkt neerstig voort, nieuwe laureeren zult gij nog moeten plukken en herinnert u :

Is 't dat lof en eere u geschiedt,

Aan u zelve en wijt het niet!

Een huldegroet nog aan M. Maurits Legrand, leerling van Poësis in het Collegie van Kortrijk, die ook in 't *vlaamsch* de *vierde eervolle melding* bekwam.

F. D. H.

DAVIDSFONDS.

DE Brugsche afdeeling des Davidsfonds zal vergadering houden te beginnen met Donderdag 18 October aanstaande.

Donderdag, 18 October. Voordracht door M. Edw. Schelstraete, over 't *Beverhoutsveld*.

Donderdag, 15 November. Voordracht van M. Alf. Naert, toezierende bouwmeester van West-Vlaanderen.

Donderdag, 29 November, en Donderdag, 6 December, Voordracht door M. De Haene-Wante.

De volgende vergaderingen en de feesten zullen later aangekondigd worden.

WAAR 'T VLIEGEN WILT.

Ongeproefd best.

* *

Is misdaan u in eene zake
neem niet, maar laat God de vrake!

* *

't Recht is de galge.

* *

Hooren zeggen
is half gelogen.

Te koopen
eene volledige verzameling van *Rond den Heerd*,
voor honderd frank. Te vragen : Mariastraat, 2.

Brugge, Boekdrukkerij F. De Haene-Wante, Mariastraat.

afrikaansche woestijne joegen, en aldaar lieten omkomen, voor 't Geloove.

Sint Séraphijn, sint Wilfried, 'sinte Harlinde, overleden te Maeseyck.

Eerste kwartier, dezen nuchtend, 38 minuten na den vijven.

Zaterdag, 13. Sint Edward, koning van England; *sancti Edouardi, Confessoris*.

Hij stierf den 5ⁿ in Lauwe; 't is vandage zijne verfiertering.

Sint Florentius, martelaar.

Volle mane, den 19ⁿ, 18 minuten na den negenen.

WALRAVENSIJDE.

Vervolg van blz. 352.

In den loop van het jaar 1418 stierden de Engelschen eene lange reeks klachten naar Jan zonder Vrees, Hertog van Burgondiën en Grave van Vlaanderen, nopens de verliezen en de schade welke zij beweerden geleden te hebben van wege zeevarende lieden van Vlaanderen. Dit stuk, tot heden nog niet uitgegeven, en bij onzen wete zelfs nog niet vermeld geworden, ligt in het Rijksarchief van Brussel bewaard, en is van groot belang. Uit verschillende aaneengehechte stukken samengesteld, heeft het gezamentlijke eene lengte van omtrent tien meters. Ook komt Raversijde te voorschijn onder de plaatsen der vlaamsche kust, waartegen er klachten der Engelschen geuit worden. De andere waren Nieupoort, Oostende en Lombardie.

Zie hier wat er van Raversijde in dit schrift gezegd wordt :

« Den 7 October 1404 namen Hayn More van Walraúinside en Hayn Coppin van Lombardie op zee een schip van Watby (Engeland) *Godin-grace* genoemd, met ijzer en andere koopwaren geladen, te samen 420 nobels weerd, en behorende aan Jan Leget.

« Den 17 Juli 1412 Clais de Münstere en Jan Heynes van Walraúenzide en Hans Tabbard van Oostende, namen op zee uit een schip genoemd « de Dogger » van Salchons in Norfolk, elf duizend gezouten visschen, die 400 ponden weerd waren, en behoorden aan Jan Burgoie en Jan Clerk van Salchons, alsmede de ankers, touwen en andere getuig, ter weerde van 46 ponden, 13 schellingen, 4 deniers.

« In den loop van het jaar 1413, namen Hans Tabbard, Clais de Minster en Hans Heynes van Oostende en Walraúenside uit twee *doggers*, waarvan de schippers Jan Clerk en Willin Whyte heetten, 19 duizend gezouten visschen, en ook andere zaken, toebehoorende aan Jan Bourgois en Michiel Attemille en hunne medegezellen, ter weerde van 1980 nobels.

« Den 26 Juli 1413, namen dezelfde uit eenen dogger van Clay, behoorende aan Michiel Attemille en Rijkaard Noble, 12000 gezouten visschen, aan genoemde personen toehoorende, ter weerde van 4010 ponden, 13 schell., 4 penningen, alsmede ankers, touwen en al het getuig, ter weerde van 166 ponden, 13 schell., 4 penn.

« Volgens vertoog van Jan Huden, zaakvoerder van Jan Bourgois van Salchons en Niklaais Attemille van Wegneton in Engeland, zeilden op den 3 Juli 1413 twee « doggerschepen », aan de twee bovengemelde personen toehoorende, bestierd door Jan Cabre (?) en Willin Wlute, Engelandwaarts. Al met eens kwamen drie *corvers* toe, voor den oorlog gewapend, met de reeds genoemde Hans Tabbard van Oostende, Clais de Minster en Hans Heynes, beide van Walraúinside, voor schippers. Zij namen de twee doggerschepen, mishandelden de schippers en hunne bootsgezellen, namen uit het schip van Jan Clers 10,000 gezouten visschen, ter weerde van nobels, alsmede de ankers, touwen, olie en andere levensmiddelen, ter weerde van 1000 nobels; en uit het ander schip 19,000 gezouten visschen, ter weerde van 1980 nobels en daarbij nog het getuig en levensmiddelen, ter weerde van 120 nobels. »

Zoo men ziet, waren de genomene goederen van zekere weerde, en het laatst gemelde feit was van groote aangelegenheid. Ook « wierd die zaak duchtig vervolgd bij den Hertog, die herstelling van 't gebeurde gebod te doen. Dank aan de pogingen aangewend door Willem de Xabeque, werd eene bijzondere kommissie om die zaak te onderzoeken aangesteld, 't gene nogtans geen uitwerksel had.

« Eindelijk, den laatsten October 1404 (wij volgen hier de stukken zooals zij gerangschikt zijn), wierd er een last laken, aan Rijkaard Daüy, koopman van Londen, ter zee geroofd door de gezellen van het schip van Hayn Mare, waarvan Jan Mare van Walraúinside schipper was. Dit laken, ter weerde van 66 L 14 sch., wierd ten huize van Hayn Mare gebracht en aldaar uitgedeeld. »

Ten gevolge dier klachten wierd er, op bevel

van den Hertog, onderzoek gedaan in de maand Maart 1418, doch alleenlijk voor wat het gebeurde van 31 October 1404 aanging ¹. Twaalf getuigen wierden opgeroepen : Arend Weytins, Amand Coppin Gillis, Casin Weytins, Hans Weytins, Steven de Moor, Hendrik de Moor, Jan Heyns, Jacobus de Vesthenare, Davin Maes, ... Boudins, Boudin de Minstre en Christiaan Geraads. Uit dit onderzoek bleek dat de getuigen van niets en wisten; uitgenomen Hendrik de Moor die zeide dat ongeveer zeventien jaren te voren, Jan Maas van Walravinside een last wollen laken ter zee roofde en alhier aan land bracht; de vier Leden van Vlaanderen, zoo verklaarde de getuige, zonden hunne afgeveerdigden ter plaats en stelden nopens die zaak vier trouwe mannen (feaulx) aan (onder andere Jacobus Sneevoet van Gent en Iwein van Straten); lijk kooplieden van Dordrecht beweerden dit laken hen toe te hooren, wierd hetzelfde naar Brugge gezonden en naderhand aan die kooplieden weêrgegeven. Dit alles nogtans had getuige van zijne geburen vernomen, want als zulks plaats greep, was hij aan land niet.

Waarlijk, indien het gehoor der getuigen voor al de andere beschuldigingen tegen visschers en zeelieden van Walravensijde tot dergelijken uitslag hebben geleid, moet men bekennen dat de klachten van de Engelschen niet zeer ernstig waren!

Vervolgt.

ED. VLIETINCK.

HET GODLIJK SPEL

VAN

DANTE ALIGHIERI

uit het Italiaansch vertaald.

III DEEL.

VAN 'T PARADYS.

Negen-en-twintigste zang.

NEEMT dat alle twee de kinders van Latona, met het Schaaap bedekt en met de Schalen, in den einder samen als in eene rieme zijn,

2 wel, zoo vele tijd als er verloopt van als de lichten alle twee zoo rechte overeen zijn, tot dat zij beiden in andere halve ronde zijn en niet meer rechte overeen,

1. Immers de andere artikels, waar Oostendenaars ook voorkomen, moesten te Oostende onderzocht worden.

1, 2. Die verzen willen, volgens mijn verstand, zeggen : « Gedurende een geheel korten tijd, eenen oogenblik. » Laat ons

3 zoo lange zweeg mijn Beatrice, 't wezen met een lach verlicht, al steerling 't punt aanschouwen dat mij overmand had.

4 Dan begon zij : « 'k Zeg u, zonder u te vragen wat gij wenscht te leeren, want ik heb 't gezien in 't punt waar alle *quando* tegenwoordig is en alle *ubi*.

5 « 'k Zeg u dan : Niet om goed te winnen voor haar zelve, 't gene onmogelijk is, maar opdat haar glans al glanzen zeggen mocht : 'k *besta*,

nu nader de maniere van zeggen onderzoeken.

« De kinders van Latona » zijn de *zonne* en de *mane*. Geeft mij of wij zullen nooit gedaan hebben. « Het Schaaap (de Ram) en de Schalen » zijn, gelijk gij weet of niet en weet, twee *hemeltekens*, die zes maanden van malkander verwijderd zijn, zou ik zeggen dat 't geen zoo aardig en ware. In 't begin van de lente is de zon in den Ram, en in 't begin van Oogst is zij in de Schalen.

Neemt nu dat de zonne, bij voorbeeld, in 't begin van de lente, bezig is met ondergaan terwijl de mane rijst al den overkant van den Hemel. De einder zal geteekend zijn door de zon en de mane. De einder zal gelijk eene rieme zijn rond de zonne en de mane. Nogtans en zal dat maar een oogenblik duren. De zonne zal seffens hooger zijn als de einder en de mane seffens leeger.

't Is toch alzoo dat ik, wel of kwalijk, die moeilijke verzen versta.

3. 't Punt dat Beatrice aanschouwt is God, gelijk het in den voorgaanden zang uitgeleid is.

4. « Ik heb het gezien in 't punt » — *Io Tho visto ove s'appunta ogni ubi ed ogni quando* — 't is te zeggen in God, die onmeetlijk zijnde, overal geheele tegenwoordig is — *ove s'appunto ogni ubi* — en eeuwig zijnde, in alle tijden geheele tegenwoordig is — *ove s'appunto... ogni quando*.

Beatrice heeft dus, in God, dien zij aanschouwt, gezien waarover Dante begeert onderricht te zijn. En 't gene waarover Dante begeert onderricht te worden is de schepping van de wereld. Beatrice begint aanstonds hare lesse, die verzekerd niet gemakkelijk is om vatten, voor degene die niet min of meer t'huis zijn in de wijs- en godsgeleerdheid.

Ik zal 't trachten zoo klaar te maken als dat het mij eenigzins mogelijk is.

5. God, die de opperste volmaaktheid en de opperste zaligheid is, in en door zijn zelve, heeft geene schepselen noodig. Al de schepselen kunnen hem geen de minste nieuwe volmaaktheid of voldoening geven, zou ik zeggen. Al het goed dat in de schepselen is, komt voort van God, en God heeft in zijn zelve dat goed oneindig volmaakter. Zoo dat de schepselen niets aan God en kunnen verschaffen, dat *God geen goed en wint*, geen nieuw goed bekomt, met schepsels voort te brengen.

Nogtans is het werk der schepping niet onredelijk. God heeft moeten een doel, een einde hebben, en Hij zelve moest het laatste einde zijn, De schepselen zouden dus dienen om de volmaakheden van God aan de redelijke schepsels te doen kennen. Waaruit men moet besluiten dat God geene wereld zou kunnen scheppen zonder rede-

kelder geopend van de Prelaten van Dunen. Het lichaam van den vlaamschen dichter Pater Lucas Devriese, van Iper, 47ste Prelaat van Dunen, wierd geheel bevonden, 95 jaar na zijn overlijden. De gedichten van Lucas Devriese zijn ongedrukt.

Zie *Rond den Heerd*, 1867, blz. 380, 399.

Laatste kwartier, morgen uchtend, vijf minuten na den twee'n.

—
WALRAVENSIJDE.

Vervolg van blz. 355.

RAVENSIJDE — wij gebruiken onverschillig den huidige en den ouden naam van het visschersdorp — moet voorzeker, dank aan de werkzaamheid zijner visschers en andere inwoners, eene plaats van zekere aan gelegenheid geweest zijn. In teksten van de jaren 1479 en 1519 wordt het een dorp genoemd. Daar stond ook eene brouwerij, aan Jax Caelwaers toe hoorende, en dicht nabij de kapel gelegen. Wegen of straten leidden derwaarts van Middelkerke, Leffinghe en 's heer Wontermanssluis (later sint Albertusfort). Volgens eenen tekst der rekening van de watering van Camerlinks-ambacht, bestond daar ook een *slag* in de duinen¹ — nu verdwenen — die, zoo men weet, een weg is door de duinen getrokken, om wagens en peerden tot doortocht te dienen. Zulks waarschijnlijk hier ten behoeve der visschers, zoo het geval was te Wenduine, voorheen ook een visschersdorp².

Evenals op menigvuldige plaatsen der vlaamsche kust, lagen te Raversijde dijken om de duinen te versterken, vermits die toenmaals zoo dikwijls van stormen en zeevloedten te lijden hadden. De oude geschriften wijzen namentlijk op eenen *weerdijk* en drie *schinkeldijken* landwaarts in gelegen, samen eene lengte hebbende van 26 roeden of iets meer dan een kilometer. Die dijkwerken zijn hedendaags nog in wezen. Men

1. Rekening der watering van Camerlinksambacht, 1682, f° 28 r°; « eene streecke (*duinen*) beghinnende van den slagh « van Rauesyde totter crakeelpannen. »

2. Rekening der St Donaas-proostdij, 1578, 42 v°: « ten « zeluen daghe betaelt Jooris Husilie van zestien daeghen « ghevrocht thebbene jnde sloopen ende slaghen vanden « dune tot oirboire vande visscherie te VIII den. gr. « sdaechs... »

vertelt dat er weleer te Raversijde ruim zeven honderd heerdsteden stonden. Dit getal, denken wij, is voorzeker overdreven; het bestaan, nogtans, van dergelijke overlevering, komt ons gezegd over de aangelegenheid van het verdwenen dorp klaarblijkelijk bevestigen. Nu en dan zelfs, bij het omdelven van den grond, komt men brijksteen tegen, voortkomende van woonsteden die aldaar eertijds gestaan hebben.

Het lag in den christelijken aard onzer voorvaders van, zoohaast een gehucht of dorp tot stand gekomen was, daar te midden der plaats eene woonstede ter eere Gods te bouwen, de verhevenste en prachtigste van allen. Welhaast ook kreeg Walravensijde eene kapel — die eerder eene kerk schijnt geweest te zijn — in den gothischen bouwtrant, wier breedte en tevens hooge toren heerlijk over dorp en duinen prijkte.

Zie hier hoe een gewichtig stuk van den jare 1479 daarvan spreekt :

« Doen cond... dat wy ontfangen hebben die « oitmoedighe supplicacie van, enz..... inhou- « dende hoe dat de principale prochiekercke van- « den voorseiden dorpe varre weghe van daer « gelegen es als van eene halue mile of meer; « zoe dat het volck ende jngeseten vanden « seluen dorpe te Wilrauensyde zeere ongerieue- « lic es daghelicx daer te gaene omme messe te « hoirene, aangesien dat zij scamel lieden zijn, « daerof den meestendeel daghelicx ter zee varen « moeten ende d'andere huere ambochten doen, « waerbij zij hueren nootdorst winnen moeten « om bij te leuene. »

De inwoners toelaten van dagelijks mis te hooren, zonder den weg te moeten afleggen van het gehucht naar Middelkerke, was dus het doel dat de stichters der kapel bezielde. Den zondag gingen men naar de parochiekerk, zoo 't behoort.

« Dese voorseide cappelle eerst gesticht ende « gefondeert es geweest omme daghelicx upde « werckedagen aldaer messe te doene, ende des « sondachs ende messedachs ter prochiekerke « also dat behoirt. »

Wie waren die stichters? Het stuk noemt slechts den voornaamsten onder hen, namentlijk *Willem van Halewyn*. Een doorluchtige naam, voorwaar, die van de familië *van Halewyn*, die aan Vlaanderen zooveel verdienstvolle mannen geschonken heeft!

Die Willem van Halewyn, een der bijzonderste afstammelingen der familië van dien naam, was

Baljuw en Kapitein der stad Brugge, en raadsheer van den Hertog van Burgondië. Hij droeg de titels van Heer van Uijtkerke, Woutervliet, Buggerboom, enz. en stamde rechtstreeks af van Gauthier van Halewyn, eerstbekende van dien naam, die leefde in de twaalfde eeuw. Van het getal der vlaamsche edellieden die Philips den Goede in zijnen strijd tegen de aanhangers van den Dolfijn van Vrankrijk zoo moedig bijstonden, wierd hij na den slag van *Mons en Vimeux* om zijne dapperheid ridder geslagen (3 Oogst 1421).

Door het aandeel welk hij had in de stichting der kapel van Walravensijde, liet Willem van van Halewijn zijne godvruchtigheid uitschijnen, gelijk hij in andere omstandigheden, zijnen moed en zijne getrouwigheid aan den Vorst had laten blijken ¹.

« Ende het zij alzoe dat hier voortyts, by rade
« ende hulpe van goede mannen, ghelyc wylen
« *Willem van Halewin*, jn zynen levne scepens ons
« voors. lands vanden Vrye, ende meer andere
« goede devote persoonen, omme de vermeerder-
« nisse vanden dienst Gods ende gerief vanden
« voorseiden volcke ende jngeseten, ter salichede
« van huere zielen, dese voorseide cappelle eerst
« gesticht ende gefondeert es geweest... »

Walravensijde was dus geene parochie, maar lag onder de parochie Middelkerke. Het wordt genoemd onder de kerken, kapellen en bidplaatsen tot het Bisdom van Brugge behoorende, in de instellingsbrieven van gemeld Bisdom (1560)². Ten allen tijde eventwel is het nederige gehucht meer bekend en vermaard geweest dan de parochië waarvan het deel miek, daar de naam van Middelkerke zelden in de geschiedenis der kusten en van het omliggende genoemd wordt.

Van tijd tot tijd wierd de kapel met gronden begiftigd, zoodat zij in de zestiende eeuw, 43 gemeten en 23 roeden land bezat, waaronder eene hofstede, te Leffinghe, met 20 gemeten 18 roeden.

1. Er ligt ongetwijfeld eene misgreep in den bovengemelden tekst, sprekende van « wijlen Willem van Halewyn, in zijn leven schepene van het Vrye ». *Willem van Halewyn* (gestorven in 1455) was geen schepene van 't Vrije. Ten anderen kan er geen spraak zijn van zijnen zoon *Willem*, die inderdaad lange jaren dit ambt vervulde, van 1468 tot 1511, vermits hij op het tijdstip der vergunning der akt van versterven is nog in leven was.

2. « Omnia et singula oppida, castra, villas et loca infrascripta, videlicet... Willekinskercke, *Wilravensijde*... » (Miræus, I. 903).

Die landen waren gelegen in de parochiën Middelkerke, Leffinghe en Wilskerke.

De ligger van de kerk van Middelkerke (1569) geeft de nauwkeurige beschrijving van de plaats waarop de kapel gebouwd stond; het was een vierkantig stuk grond van twee-en-tachtig roeden :

Ligger van de kerk van Middelkerke, 1569, f° 48 v°.

« De capelle van Wilgraueshyde daer se up
« staet lxxxii Roeden lants.

« Ligghende binnen den ambochte ende pro-
« chye voorscreuen, oost vander kercke, ende
« oost vanden laetsten voorscreuen parcheele in
« in vyf lynen LXXXII Roeden lants opde
« noortsyde of, ende es een vycante plaetse
« daer de capelle van Wilgraueshyde op staet,
« opde noortsyde, ende daer Willem de Blyeckers
« hofstedekin up staet, dat wylent een brauwerie
« was, up den suutoothouck ende verhaeckt up-
« den zuutoothouck tusschen d'aeldynghers
« *Andryes Zonnemaere uutwech*, ande westsyde de
« kercke van Middelkercke lant, ande oostzyde
« ende ant zuuthende f^o per ommelooper cxlv. »

Dat de kapel eenen eigenen kapelaan had, denken wij niet : de ligger der kerkgoederen maakt daarvan geen de minste melding. Hoogst waarschijnlijk is het, dat de goddelijke diensten verricht wierden door eenen der geestelijken van Middelkerke, want die parochië schijnt toenmaals drie priesters gehad te hebben ¹.

Overigens hadden de kerkmeesters van Middelkerke het bestier in handen van de goederen der kapel. De ligger, hooger vermeld, die ook de beschrijving van de kapelgronden bevat, drukt zulks uitdrukkelijk uit.

Ten jare 1479 waren « *Cornelis Hidde* ende zijne medegesellen », « mamboirs ende regierders » van de kapel.

*
**

Vervolgen wij thans de kroniek van Raversijde.

Raversijde was een visschersdorp hebben wij gezegd. En als dusdanig komt het meermaals te voorschijn onder de andere zeesteden en visschersplaatsen, die samenkomen, of samengeroepen worden, zoohaast een min of meer gewichtig

1. Ligger van 1569.

f° 15 v° : « ... de pryesters van Middelkercke. » — Verders f°s 29 r° en 43 v°, jaargetijden met « diaken ende subdyaken. »

vraagpunt de vischvangst aangaande te berde komt.

Ten jare 1401 zond de stad Nieupoort brieven naar Biervliet, Hughevliet, Heist, Blankenberge, Oostende en Wilravenshijde, nopens « cueren die « zij ghemaect hadden op de copmanschepe van « den harengherie, omme dat ze bet de steide « verzonken zouden. »

Somtijds zien wij de stierlieden van Walravensijde naar eene naburige zeestad geroepen, en hen den eerewijn aangeboden worden. Soms trekken zij uit eigene beweging tot eene der naburige steden om de wet aldaar aan te spreken; andere keeren worden hunne afgeveerdigden door de stad Nieupoort — die toenmaals, als hoofdstad der vlaamsche zeesteden, de vergaderingen hunner afgezanten doorgaans samenriep — bij de wethouders ontboden, om zekere vraagpunten nopens de visscherij te helpen bespreken.

Rekening der stad Nieupoort 1446.
(Presentwijnen).

« Den xv^{sten} daghe in maerte den ghedeputeerden van Oostende ende van *Walravensyde* hier « commende ande wet. 11 kannen wysn. »

40 sch. p.

Rekening der stad Nieupoort 1480.
(Presentwynen).

« Den xv^{sten} in meye den stiermans van Walravenshijde hier commende ten ontbiedene van « der wet 11 kannen wysn. » xxxvi s.

Men weet dat de zee in de voorledene eeuwen niet altijd zeer rustig was voor onze koopvaarders en visschers. Zeeroovers van alle slag en van alle landen kwamen ze meermalen storen, hunne schepen en sloepen berooven of zelfs, voornamelijk in oorlogstijden, in hunne havens meeslepen, en de bemanning op hoog rantsoen stellen. De zeesteden, aan hen eigen overgelaten, wisten niets beter te doen, dan zelve hunne visschers te beschermen met oorlogschepen of zoo men toen zeide, *convooischepen* uit te reeden, die de visschers der vlaamsche kust op hunne reizen vergezelden en, in geval van gevaar, bijstonden en verdedigden. Ook moesten de kleine visschersplaatsen in die onkosten komen zoowel als de groote; zij kwamen daar dikwijls tegen op, maar de zeesteden wilden dat zij hielpen betalen datgene waaruit zij voorzeker hun voordeel trokken. Om in de noodige onkosten dier intrede te voorzien, leide men eene buitengewone belasting op den haring en visch door de visschers verkocht. Zoo komt Raversijde ook te voorschijn in de re-

kening van het oorlogschip ten jare 1474 te Nieupoort uitgereed :

« Ter bewaerensse ende beschermensse van « de ghemeene visschers vanden lande van Vlaendre. »

(3de Rubriek van ontvangst) :

« Ander ontfaenc ende dat van stiermans van « der Nieupoort, Lombardie ende *Walravensyde* « vanden haerinc die zij buuten der vorseide « haue ende landt ghehad hebben. »

Ten jare 1480 moesten er op nieuw middels te werke gesteld worden tegen de vijanden op zee.

Rekening van Nieupoort, 1480.
(Boden).

« Jan Piers... de xv^{sten} in meye te Walravensyde ande stierlieden dat zi zouden commen « bider wet alhier aengaende de comunicacie up « treden vanden scepe (*van oorlog*) viii s. Den « xv^{sten} in meye ghesonden ande wet van Dunckerke omme de zelfste cause een dagh xvi s.; « den xviii^{sten} in meye t Oostende ande wet omme « de cause als bouen xii s. »

Men vond te Raversijde nog al goeode stierlieden, die ter zelve tijde ook zeer godsdienstig waren. Immers in 1479, schonk een stierman van aldaar, Pieter van Vasennare bij naam, « in zynen leuene by vorme van testamente ende vuyterste wille, ter salichede der zielen van hem « ende van zyne vrienden » aan de kapel van Walravensijde, eene zekere somme geld om daarmede twee missen te week in die kapel te stichten. Met die penningen kochten de « regierders » aan Vincent, zoon van Cornelis Wouters, vijf gemeten, een lijne en 63 roeden land voor de genoemde kapel (2 hectaren, 4 a. 521 c a. 93).

De brieven van « verstervenisse » ¹ der gekochte gronden bevatten de omstandige beschrijving der zelve en zijn niet zonder geschiedkundig belang, vermits het daarin is dat wij den oorsprong en de stichting der kapel van Raversijde gevonden hebben. Wij geven het verder onder de bewijsstukken.

Ten jare 1489 wordt er door den Vorst, op aanvraag der stad Nieupoort, aan alle steden en plaatsen langst de kust zich met visscherij generende bevel gegeven, dat hunne zeelieden en visschers eens 's jaars met al hunne schepen, elk

1. Zoo hiet men den akt van overdracht van goederen tot eene kerkelijke of geestelijke instelling (lat. *amortizatio*, fr. *amortissement*).

met zes last (78 tonnen) ten minste, binnen de haven van Nieupoort zullen komen, om hunnen haring aldaar te doen merken, pakken en verkoopen. Die plaatsen waren ten getalle van elf, en ook *Welrauenside* komt men onder dezelve tegen. Zulks omdat de inwoners dier plaatsen in den oproer tegen den Vorst hadden medegedaan, en de stad Nieupoort groote schade hadden toegebracht ¹.

1479.

Om den toestand van den loodsdienst te verbeteren, geeft Philips de Schoone last aan Jan d'Hont en Adriaen Drabbe om te gaan naar Sluis, Heyst, Blankenberghe, Wenduine, Oostende en *Walravensijde*, om aldaar de ervarenste zeelieden uit te kiezen die best het loodswezen zullen bedienen en de vreemde schepen uit en in den Zwijn geleiden ².

1507. Geding tusschen de stad Nieupoort en de abdij van Oudenburg nopens den grooten Hem :

« Den iiiien ende den xen jn wedemaent ghe-
« sonden Willem Goekeersse te Walrauensyde,
« te Westhende, te Lombaerdie, ende elders in
« diuersche plaetsen, omme te dachuaerden di-
« uerssche personen voor commissarissen hoo-
« rende d'enqueste binnen deser stede opt proces
« van den Abt van Oudenburch daaruooren be-
« taelt xxiv s. »

(Rek. Nieupoort 1509, f° 51 r°).

Ten jare 1520 ontstaat er een proces of geding tusschen de kapel van Raversijde en sommige personen dier plaats. De geschiedenis laat ons ongelukkiglijk in de onwetendheid nopens de oorzaak van het geschil :

« Den viien in september waren Redenaers ver-
« gaderd omme termineren; daer ghetermineerd
« was tproces vande cappelle van Walrauensyde
« ouer een zyde ende ad f. Jacx, Joos ende vele
« andere; present Oliuiers, Joncheere, Heyns,
« Stoc, Vellebier, Hondmt, Redenaers ende
« Clerc. »

xxxv s. p.

(Rekening der Proostdij St Donaas, a^o 1520).

Met de jaren 1521 en 1522 is er weeral spraak van zeeroovers. Nogmaals ook zijn zeevaarders en visschers verplicht, willen zij « vredelijk van de zee gebruik maken », middels te zoeken om zich te verweeren. Een oorlogschip wordt te dien

einde uitgereed, en de kleine visschersplaatsen zooals Wenduine, Heyst, Walravensijde en andere moeten hun aandeel in de onkosten betalen :

Rekening van het Vrije, 1521-22, f° 29 r°.

(Maerte) « Ferry de Gros, Hughes van Gramez,
« Joncheer Joos van Vlaendren ende Adriaen
« Loonus, burchmeesters, van dat zy smaen-
« daechs den iiiien dach van Maerte bezich waeren
« ende communicquierden met die van Brugghe
« nopende der prouisie vander visscherie, omme
« de smalle steden vanden zeeant... »

(ib) « Den voornoemden vier burchmeesters
« van dat zy sondaechs den xxiiien vander voors.
« maendt besich waeren ende communicquierden
« met die vanden prooschen, Wendunen, Heys,
« *Walrauensyde* ende andere sciplieden op de zee-
« cost omme een scip van oorloghen vutghereet
« thebbene ende te wetene hoe vele ende by wat
« middele zy daer zouden mueghen contribuieren.
« Betaelt elcken van eenen daghe comt. »

vii L iiiii s.

Een tekst van 1540 of 1541 doet ons zien dat de visschers van Raversijde en Heyst tot bij de kusten van Schotland den haring gingen vangen. De Schotten — wier kusten ten allen tijde zoo druk door den haring bezocht geweest zijn en nog zijn — kwamen er tegen op dat de vreemdelingen binnen zekere palen van hunne vischrijke zee hunne netten kwamen werpen. Sedert lang hebben al de zeemogendheden dergelijk besluit in hunne wederzijdsche overeenkomsten doen treden.

Rekening van het Vrije, a^o 1540-41, f° 42 r°.

« Dominicus van Prouyn, Joncker Jacop de
« Voocht, Noel Carolus Franssois Vanderburch,
« burchmeesters van dat zy smaendaechs xiiiien
« jn maerte hoorden diuerssche stierlieden van
« Heys ende Walrauensyde up 't jnhouden van
« zekere missiue ghescreven byder Majesteit van-
« der Coninghinne an die van Brugghe mentie
« makende vande clachten ende doleanchen van-
« den ambassadeur vanden Coninc van Schotlant
« nopende tvaren ten haryncthilte toten costen
« ende ooc binnen zekere limiten van Schotlant,
« ende daernaer ghynghen metten zeluen stier-
« lieden byde ghedeputeerden vande zeesteden
« bescreuen byde voornoemde van Brugghe ende
« tsamen ghesoigniert hebbende vander zake
« ghynghen alle ghesaemderhandt jnt College van
« Brugghe omme onderlinghe te resoluerene inde
« zake ende der voornoemde Majesteit huerlieder
« aduys daerup ouer te zendene. — Betaelt elcken

1. Saarters van Nieupoort.

2. Gilliodts-Van Severen, VI. blz. 448-9.

« van eenen daghe, compt vii L iiii s. »

Zooals men ziet, kloeg de ambassadeur of afgezant van den koning van Schotland bij de koningin Maria van Hongarië, dat visschers van Vlaanderen, namentlijk van Heyst en Raversijde, wat te dicht bij de kusten van Schotland vaarden in den tijd van den haringteelt of haringvangst. Schepenen der stad Brugge, die over die klachten schriftelijk verwittigd waren geweest door de Koningin, beschreven tot eene bijzondere vergadering de afgeveerdigden der vlaamsche zee-steden. De stierlieden der twee genoemde visschersdorpen woonden, samen met de burgmeesters van het Brugsche Vrije, de vergadering bij, om die zaak te bespreken en hun antwoord ingevolge aan de Landvoogdes te geven.

Omtrent het jaar 1562, moest de watering van Camerlinks ambacht groote herstellingen aan dijken en duinen doen, dewelke, bijzonderlijk te Walravensijde « zeer vervlooghen en geschonden » waren. De volgende tekst beschrijft de noodige werken :

« jegens welcke zeedunnen, in veele ende
« diversche plaetsen seere geschuert ende geschent zynde, deselve van Camerlinx van noorden geweest hadden in voorleden tijden te legghene, bij ende ontrent Walravesyde, eenen weerdijck met drie schinckeldycken te lande waert inne, groot 262 roeden of daeromtrent. Ende werden binnen corte toecommende jaeren bedwonghen teynde van denselven weerdijck te legghene, ende daer aen te koppelen eenen anderen ende nieuwen weerdijck, groot wel 100 roeden, midts dat de dunnen aldaer ten drye steden zeer quaet ende vervlooghen sijn welcken nieuwen weerdijck westwaert oppe commende gecoppelt soude moeten worden aen een anderen ouden weerdijck liggende oost van Walrave; bet voorts soudent de voornoemde van Camerlinx zeer corts moeten legghen eene nieuwe inlaghe beghinnende aen den derden weerdijck van den voornoemden ambachte west van Walrave....¹.

Vervolgt.

ED. VLIETINCK.

1. Archief van Oostende. Saarterboek, blz. 98 en volg.

HET GODLIJK SPEL

VAN

DANTE ALIGHIERI

uit het Italiaansch vertaald.

III DEEL.

VAN 'T PARADYS.

Dertigste zang.

MISSCHEN zes duizend mijlen verre van ons, blaakt de zesde stonde, en onze wereld legt de schaduw haast als op een bedde plat,

1. Zet u wat, lezer. 't En is zoo moeilijk niet als dat gij wel zoudt kunnen peizen, en 'k zal u helpen zoo vele als ik kan.

Gij weet nog zeker dat Dante ons daar een klein punt licht beschreven heeft, waarrond er negen riemen, kroonen van licht, gedurig aan het wenden zijn? 't Middenpunt is God en de lichten in de kroone zijn Engels. Dat zijn dingen die gij nog moet onthouden hebben. Nu zegt Dante niets anders als dit : « Die lichten verdwenen eën voor eën van uit mijn gezichte, en 'k heb toen mijne oogen naar Beatrice gewend. Maar dat wordt uitgedrukt, staat er in mijne uitgave van Dante : « *Per mezzo d'una delle piu belle comparazioni che mai sia uscita dalla fantasia d'un poeta* » — « bij middel van eene der schoonste vergelijkenissen, die ooit uit de inbeelding gekomen is van eenen dichter. » (Ben ik niet brave u dat zoo schoone te vertalen?)

En welke is nu die schoone vergelijkenis?

Die schoone vergelijkenis is de volgende : Gelijk al de sterren uit den Hemel verdwijnen als de dageraad komt, zoo verdwijnen voor mijne oogen al die lichten, die rond het middenlicht speelden.

Ik heb eenen merkeliijken tijd blijven haperen en doolen, eer ik de eerste verzen verstond, om reden dat ik, ten onrechte, in 't gedacht was dat Dante zijn zelve ievens in den Hemel veronderstelde, toen hij die verzen schreef. Hij is op de aarde, en hij veronderstelt dat hij op de aarde is. Onthoudt dat, lezer, 't zal u eene groote ruize gespaard zijn. En horkt nu.

Dante wiste dat de aarde rond was, en meende dat de zon er dagelijks omwendde in 24 uren. Zij heeft zes uren noodig om een vierde van hare reis te doen. Als de zon rijst voor ons, is het noene zes zonne-uren verder.

En hoevele is dat, zes zonne-uren? Dat is, zegt Dante, omtrent (of misschien) zes duist mijlen.

Zoo : als het, zes duist mijlen van ons, de zesde ure van den dag is, en dat de zonne voor ons nog niet gerezen is (dat de schaduwen der lichamen bij ons plat liggen) maar algauw zal rijzen, dan beginnen de sterren boven ons hoofd allengskens hunnen glans te verliezen, en naarmate dat de dienstmaagd van de zon (alzo wordt de dageraad genaamd) nader komt, gaan al de sterren uit, tot de Morgensterre toe (de ster van Venus), die de schoonste is van al de sterren.

Zes duizend mijlen. — Hoe groot de mijlen bij Dante

door het Kerstendom.

Eerste kwartier, dezen namiddag, 25 minuten na den vieren.

—
WALRAVENSIJDE.

Vervolg van blz. 374.

DEN tienden Mei 1569 wierden de landen der parochie Middelkerke en die van de « Capelle van Wilgraueshyde » opnieuw « beleghert ende betarden » door Antheunis Clayssin, gezworen landmeter van het Vrije, ten verzoeke van Pieter Willaert, kerkmeester, en van Willem de Blyecker, dischmeester van Middelkerke. Twee liggers wierden opgemaakt, de eene op papier, de ander op perkament. Deze laatste, de eenige dien men nog bezit, is met veel zorg geschreven en wordt in het kerkarchief van Middelkerke bewaard. De « oude slapers ende registers » ten jare 1542 door Jacobus Rycquaerts geschreven en de andere oude stukken naar welke de ligger van 1569 opgesteld wierd, bestaan ons wetens niet meer.

Op zekeren dag van Oogstmaand 1570 wierd het dorpje Raversijde gansch in opschudding gebracht. Het land liep vol baanstroopers en moordenaars, die meermalen in de zeeduinen schuilden. Een genaamde Crispijn van de Pitte had verschillende moorden benevens andere misdaden gepleegd. Waar en hoe, wordt in de oorkonden die het feit vermelden niet gezeid. Ten einde aan de handen van het gerecht te ontsnappen, vluchtte de moordenaar in de kapel van Raversijde. Men weet dat eertijds de gewijde plaatsen, zooals kerken, kapellen en kerkhoven vrije plaatsen waren, waar het gerecht de hand niet mocht leggen op dezen die in dezelve verschuilden. Mettertijd evenwel wierd het voorrecht dier plaatsen somtijds over het hoofd gezien, en tevens ook door overeenkomst tusschen Kerk en Staat beperkt. Zoo hier vond het gerecht dat de misdaden door Crispijn van de Putte begaan, groot genoeg waren om het karakter der vrije plaats in acht niet te nemen, en Philips d'Ongnies, Baljuw van het Brugsche Vrije, zond zijne « sergenten en bedienden » om, te samen met de berijders van het gewest den plichtige uit de kapel te halen en naar Brugge te brengen. Men beeldt zich gemakkelijk in hoe al de inwoners en visschers van het rustige Raversijde te been waren.

Daar de moordenaar — iets dat nog al ver-

staanbaar is — weigerde te voet te gaan, huurde men eenen wagen, waarop hij *met veel moeite* gebracht wierd, zoo zeggen de stukken, en naar Brugge gevoerd om daar voor de vierschaar van het Vrije te verschijnen. Deze veroordeelde hem den 11 Oogst 1570 om door den zweerde onthoofd te worden, zijn dood lichaam op een wiel of rad geleid te zijn, en het hoofd onder de staak gedolven. (Zie verder de uittreksels uit de rekening van den Baljuw).

Met de jaren 1570 begint men te hooren spreken van de watergeuzen, die de zee van den Ems tot in het Kanaal van Engeland onveilig maakten. Oostende en Duinkerke reedden elk een oorlogschip toe ter bescherming der vlaamsche visschers. Nog eens moesten de zeelieden van Heyst en Walravensijde hun aandeel betalen :

Rekening van het Vrije, 1570-71, f° 42 r°.

« Loys du Bois, Andriessuene Laurin die den « viii^{en} jn Julio besoignierden met de stierlieden « Heist ende Wirauesyde uut cause dat de drie « zeededen van Vlaenderen bescreuen zyn ghe- « weest by mynen heere den Admiraël vander « zee, omme te aduiseren ende resoluieren up « tequiperen van zeker scepen van orloghe ter « preseruatie vander haurincteelt vander jeghen- « wordighen jare, daerinne de stierlieden van « Heyst ende Wilrauesyde zouden moeten con- « tribueren. Betaelt v L. viii s. »

* * *

En nu een woord gerept van den naam van het verdwenen visschersdorp. Heden zegt en schrijft men doorgaans : Raversijde. Doch de lezer heeft kunnen bemerken dat zulks de oude naam niet is; eertijds schreef men meest Walravensijde. In den loop onzer opzoekingen is ons die naam onder niet min dan vijf-en-twintig verschillende vormen voorgekomen. Voor wien de menigvuldige wijzigingen weet welke de eigennamen van plaatsen en personen onder de pen van schrijvers en afschrijvers der verledene tijden ondergingen, zal dit niet wonderlijk schijnen. Dat men ons toelate de verschillende schrijfwijzen van dien enkelen en eenvoudigen naam onder de oogen onzer lezers hier te brengen.

Walrauinside	1403.	Saarters uit Weenen teruggezonden. Rijksarchief.
Walrauensyden	»	Rekening der stad Brugge.
Walrauinszide	»	Saarter van Weenen.

Walravenszyde	1407.	Rekening van Ouden- burg.
Wilrauensyde	1479.	Saarter van Weenen.
Walraucide	»	» » » »
Wilrafsyde	»	» » » »
Welrauenshide	1480.	» » » »
Welrauenside	1489.	» » » »
Vulrauensyde	1520.	Rekening van het Proossche.
Wilrauesyde	1521.	ib.
Walrauesyde	1541.	Rekening van het Vrije f° 42 r°.
Walleravensyde	1548.	Ligger der kerk van Mariakerke.
Wilravensyde	1560.	Akt van oprichting van het Bisdom van Brugge.
Wilrauesyde	1566.	Rekening van het Bal- juwschap van het Vrije f° 7 v°.
Wilrauyside	1569.	Ligger der kerk van Middelkerke f° 6 r°.
Wilgrausyde	1569.	Zelfde ligger, f° 16 v°.
Wilgraushyde	»	» » » f° 42 r°.
Wilgraueshyde	»	» » » f° 43 r°.
Ravezyde	1575.	Rekening van de Ca- merlinkswatering.
Rauesyde	1603.	Geteekende kaart, Rijksarchief, n° 454.
Walravensyde	17...	Aanteekening in den vermelden ligger van Middelkerke-parochië.
Ravesyde	1723.	Rekening der kerk van Middelkerke.
Walravensyde	1735.	ib.
Ravensyde	1787.	Rekening van den Disch van Middelker- ke, f° 61 v°.

De beteekenis van dien naam schijnt ons geene ernstige moeielijkheid te moeten opleveren. Eenige schrijfwijzen van kante latende zooals Wilgrauesyde, Vulravensyde en Wilrafsyde — te zeldzaam en te vreemd om aanveerdelijk te zijn — onderscheidt men duidelijk drie deelen in den naam *Walravenside* :

Wal of *Wil*, *Wel*, *Walle*, *Vul*, *Wul* of *Wael*; *Raf*, *Raue*, *Rave*, *Raver*, *Raeven*; en *syde*, *syde*, *side*, *syden*, *shide*, *shyde*, *zyde*, *cide*.

De *s*, *z* en *c* van *yde* of *ye* is oogenschijnlijk welluidendheidshalve tusschen *raven* of *raver* en *yde* ingelascht geweest.

De twee eerste lettergrepen behooren klaarlijk aan één en zelfde woord toe: *Walrave*,

eigenaam van persoon die heden als familienaam nog bestaat. De latijnsche vorm is *Walravius*. In het Luiksche schreef men oudtijds: *Walraf*, *Walrave*, *Walrawe*, *Walraven* ¹.

De *ijde* van *Walrave*, wat wil dat zeggen? Er zijn langs onze kust verscheidene plaatsen wier naam op *ijde* eindigt: *Cox-ijde*, *Lombars-ijde*, *Walravens-ijde*. In de latijnsche teksten komt men *Lombardi ida* en *Wilraphi ida* ² tegen. Ducange legt het woord *hyda* uit als zijnde eene plaats op de zee kust, waar geene zandbanken zijn, en diep genoeg om vaartuigen te ontvangen. Alzoo zou *Coxijde* de *ijde* of haven van *Coks* (naam van den voornaamsten inwoner der plaats) beteekenen; *Lombaertsijde*, de haven van *Lombaard* of van de *Lombaarden*, en *Walravensijde*, de haven van *Walrave*.

Maar heeft er op die plaatsen waarlijk eene haven bestaan of iets dat daaraan gelijkt? Voor wat *Lombaertsijde* betreft, zulks kan moeielijk in twijfel getrokken worden. Maar hoe zulks bewezen voor *Walravensijde*?

Volgens teksten die wij verder mededeelen, denken wij dat het woordje *ijde* of *yde* mettertijd voor eene breedvoerigere beteekenis vatbaar moet geworden zijn, en toegepast aan plaatsen op de kust gelegen, waar men ter zee uitvaarde, 't zij dat de gedaante der kust daar eenig gemak toe bood of niet ³. (Immers de sloepen of schuiten van meestal die kleine visschersplaatsen waren met platte kiel, en hadden geene haven van noode om ter plaats te komen of in zee te gaan). *Wenduyne* schijnt niet, ooit eene haven gehad te hebben, nogtans was er voortijds sprake van de *ijde* van *Wenduine* :

« vichtich ponden grooten... gheleent tot
« uutreeden van eenen vischboot *varende ter yde*
« *van Wendune* ⁴... »

Verordening op de zeevisscherij te *Wenduine*, 1514 (*Précis analyt. des Arch. de la Fl. Occ., par F. Priem*, 2 §, T. v, p. 285) :

1. A. BODY. Étude sur les noms de famille du Pays de Liège.

2. Wat beter als de « *Wilravorum ida* » van Gramaye, dunkt ons.

3. « Alhoewel het woord *yde* uitgelegd wordt, als beduidende eene eenvoudige huttenverzameling van zeevisschers, zooals men op duizend stappen van Nieuport dicht bij Oostduikerke tegenkomt, » zegt J. Blaeu, « denk ik dat het woord *ijde* van *ijdel* afstamt dat ledig beteekent en plaatsen bediedt op de zee kust gelegen, die voor het in-komen van vaartuigen geschikt is of zoo gemaakt. »

4. Rekening van de Sint-Donaasproostdij, 1578.

« Item dat nu voortan niemende van de stier-
 « mans ten Proossche en gheoorloven met hun-
 « lieder vissche die zij vangen zullene verzeillene
 « of eldere haerlieder visch te vercoopene, dan te
 « huerer yde daer zy ghecostumeert zyn ofte vaerne ende
 « aen te commene. »

Ook dicht bij Nieupoort was er eene streek of plaats, op het laatste der veertiende eeuw alzoo genoemd.

Rekening van Nieupoort. 1394.

Rubriek betreffende 't gene dat gewrocht is geweest aan de havenwerken, erg door den vloet beschadigd en op andere plaatsen daar 't noodig was geweest.

« Dese weke cam inden xxx^{en} dach van maerte,
 « ende wrochten enighe van desen naghenoom-
 « den personen ter zee ande Rys jnde zaden ende
 « reededen *ter yde* steenen jnde verwayde hofste-
 « den ende syn deluers. »

Wellicht is zulks de zelfde plaats die later den naam kreeg van *Nieuwerhyde*, wier inwoners door eene akte van 1246 onder het rechtsgebied van Nieupoort gesteld wierden ¹.

Bijgevolg zou *Walravens-ijde* niets anders beduiden dan de *ijde* van *Walrave*, die ofwel de eerste bewoner dier plaats moet geweest zijn, ofwel een der eerste zeevaarders van het visschers- of zee-mansdorp was, ofwel nog als de aanzienlijkste der inwoners wierd aanzien. De visschersschuiten en haringbuizen vaarden van de *ijde* van *Walrave* ter zee in.

Ziedaar onze bescheidene meening. Het is eene gissing zooals zoo vele andere die op het geschied- en taalkundig gebied der naamuitlegging gewaagd worden. Zoo Horatius zei :

.... *Si quid novisti rectius istis,
 candidus imperti....*

Vervolgt.

ED. VLIETINCK.

OVER TOONEEL ².

 VER eenige weken las ik in een dagblad, dat dagelijks den helft zijner kolommen opvult met beoordeelingen over tooneelspelen, die in de schouwburgen van Parijs opgevoerd worden, dat het tooneel meer

1. Saarters van Nieupoort.

2. Voordracht gehouden in het *Davidfonds*, te Brugge.

kwaad gedaan heeft aan de samenleving als al de omwentelingen en oorlogen te gare.

Heeft het tooneel dan zulke wondere kracht op het volk?

Ja, het tooneel bezit eene tooverachtige, eene aanlokkende kracht; het heeft eenen invloed wiens uitwerksels den toeschouwer ofte wel vormen, ofte wel misvormen.

Vele wordt er gesproken en geschreven over tooneel; het nieuwsgierige volk zien wij naar de tooneelspelen optrekken om er zijnen dorst naar verzet en vermaak te gaan laven.

Vele ja, spreken over tooneel, vele wonen de spelen bij, maar bitter weinige kennen den waren oorsprong van het tooneel; bitter weinige denken aan den invloed welken het uitoefent op de samenleving, of aan de gevolgen welke het veroorzaakt of veroorzaken kan. Daarom meene ik wel te doen met hier van den avond te handelen over den oorsprong van het Tooneel, in 't korte iets over zijne werkingen in de vervlogene eeuwen uiteen te doen en hetzelfde vooren te stellen als eenen krachtigen middel voor de ontwikkelinge en de verzedelijkinge van het volk.

Wat is eigenlijk het Tooneel?

Het tooneel is eene kleine wereld waar menschen handelende of sprekende opkomen.

Volgens den geleerden Bossuet heeft het voor doel in 't volk de hertstochten en de gevoelens te verwekken die zijne helden bezielen.

Uit die bepalinge kunnen wij opmerken dat het tooneel ofte wel eenen *zeer heilzamen* ofte wel eenen *zeer noodlottigen* invloed op 't volk kan hebben.

En inderdaad : het tooneel onder eene zedeloze leidinge is een machtige hefboom ter ontzedelijkinge, ter verbasteringe van het volk. Integendeel, waneer het eene zedelijke leidinge heeft, dan is het tooneel een sterke middel om 't volk onderwijs en deugdelijk vermaak te verschaffen. Dat zullen wij zoo even zien.

Hedendaags bijzonderlijk is het kwaad, door het tooneel gesticht, oneindig groot. En daar die kwale nu zoo vernielend, zoo verwoestend heerscht en zooveel slachtoffers telt van heur aanlokkend vergift, wat staat er te doen tenzij de slechte tooneelvoorstellingen te doen verdwijnen, of ten minste tegen te werken. 't Ware te wenschen dat het zedeloos, het ongodsdienstig tooneel, met al zijne betreurenswaardige gevolgen, uit de samenleving konde verbannen worden; doch die onderneming ware, zoo niet onmogelijk, toch moeielijk om uit te voeren.

't jaar Ons Heeren 693.
Sinte Felicitas, martelaresse.
Vlaamsche namen : Truy, Truyman.

Op den dag als Clemens zonk,
Trudo naar den Hemel gong.

Zaterdag, 24. Sint Johannes a Cruce, belijder.
Sint Chrysogonus, martelaar.
Sinte Flora, martelaresse.
Sint Sarius, priester, patroon van
Lambres, bij Duway.
Laatste kwartier, den 26ⁿ, 's namid-
dags ten 5 en half.

WALRAVENSIJDE.

Vervolg van blz. 388.

Wij onderbraken onze kroniek met het jaar 1570. Weinige jaren nadien grepen gewichtige, maar droevige gebeurtenissen in onze gewesten plaats, en van Walravensijde wordt er weinig nog gesproken, nog min van zijne kapel en van zijne visschers. 't Is dat wij aan den « troebelen tijt » gekomen zijn, die van zooveel verwoestingen en vernielingen getuige was. Vele, zeer vele kerken wierden verwoest of verbrand; andere, gedurende ruimen tijd zonder onderhoud gebleven, waren omtrent de jaren zestienhonderd gansch vervallen. De kapel van Raversijde onderging het lot der eerste niet; zij stond nog recht na dit tijdstip van inlandsche beroerten en kwellingen. Ernstige redens evenwel hebben wij om te gelooven dat zij niet ongedeerd gebleven was, en dat zij omringd stond van verlaten en vervallen, ja wel misschien puinen van afgebrande woonsteden: gansch de streek lag verwoest en ontvolkt. Immers waneer de steden en kasselrijen van Vlaanderen met Prins van Parma, den toenmaligen algemeenen Landvoogd, den vrede gesloten hadden, weigerde het geuschgezind garnizoen van Oostende in het vredeverbond gerekend te worden. En van 1584 tot 1600 verontrustte en plunderde het gansch de omliggende streek, ja zelfs tot in het herte van Vlaanderen. De aanhoudende verwoestingen welke zij aanrichtten en de schattingen welke zij de inwoners oplegden, deden deze het land uitvluchten ¹.

1. Vele Vlamingen, zoo men weet, namen te dien tijde hunnen intrek in Zeeland. De poortersboeken der Zeelandsche steden bewijzen zulks ten overvloede. Zoo vonden wij ook in den poortersregister van Vere, anno 1613: « Quynten Janssen van Raversye by Oosteynde heeft

Zoo verlaten en tevens zoo onveilig was dan het land dat er, volgens een stuk van den Bisschop van Brugge, ten jare 1596 geschreven, in geheel het bisdom ter nauwernood drie pastoors waren ¹. In sommige dorpen, rond Oostende gelegen, wierden er van 1578 tot 1604 of 1608 geene goddelijke diensten verricht. Na het beleg van Oostende waren twee parochiën, Breedene en Mariakerke, gedurende verscheidene jaren slechts door eenen en denzelfden pastoor bediend ².

Wij hebben verscheidene kerkrekeningen van Middelkerke, van de zeventiende eeuw, nagezien ³: buiten de rubriek der ontvangsten van Raversijkapel, komt men geene de minste uitgaaf tegen voor goddelijke diensten in gemelde kapel verricht. Raversijde hoorde toe aan het getal parochien en gehuchten die met de *beroerlijke* tijden der XVIe eeuw verdwenen, zooals Sinte-Catharina bij Oostende, Sint-Jans-op-den-Dijk en Roxem.

Wij spraken daar zoo even van het beleg van Oostende, wier overgave een einde stelde aan al dat plunderen en vernielen der streek. Binst die vermaarde en langdurige belegering schijnt Raversijde tot legerplaats der ruiterbenden van Prins Albertus gediend te hebben. Zulks blijkt uit de volgende uittreksels van Nieupoort's rekeningen. Die stad moest, lijk de andere vlaamsche steden, van tijd tot tijd haver voor de peerden en andere stoffen leveren, welke de belegeraars noodig hadden.

Rekening van het jaar 1601-1602.

f° 36 r°: « Jheroon Bollaert ouer de huere van « zeeckere sacken dienende omme de hauere te « leuren tot Rauesyde, es per ordonnantie be- « taelt vii L xii s. p. »

1602-1603:

« Adriaen Isacq van ghevoert thebbene tot « Rauesyde acht hondert bonden hoy ende zes- « thien hoet hauere brussche maete, es per ordon- « nantie betaelt den xii meye 1602 xxiv L parisiss. »

1604-1605:

f° 28 v° « Meester Jan Boudens Burchmeestre,

« op huynen den eedt als poorter gedaen in handen van- « den heer Bailliu, ter presentie vanden Burgmeester « Apollony. Actum den xvii^{em} december 1613. »

1. *Analectes pour servir à l'histoire ecclés. de la Belgique*. III. 1866. — *Attestatio super tenuitate dotis episcopatus Brugensis, etc.* (20 febr. 1596).

2. Geerne zouden wij de zooeven aangehaalde algemeene daadzaken elke in het bijzonder bewijzen, doch zulks schijnt ons in eene eenvoudige plaatsbeschrijving als deze zijne plaats niet te hebben.

3. Jaren 1660; 1681-86; 1696-67.

« Loys Wauerans ende Franchois Vermasschele,
« scepen, van elck eenen dach ghevachiert theb-
« bene te peerde tot Rauesyde den xxix^{en} lauwe
« xvi^e v xxvii L p. »

Zou Raversijde bijgevolg het dorpje geweest zijn dat, volgens eenige schrijvers van het beleg van Oostende, tusschen Nieupoort en Sint-Albertusfort gelegen, tot ruiterkwartier der belegeraars diende en den naam droeg van *Neer*¹? Dit schijnt ons gansch waarschijnlijk.

Zoo men ziet, heeft soms eene plaats alle aan- gelegenheid verloren, zij is nog altijd voor iets goed in tijd van oorlog. Eene eeuw nadien onder- ging Oostende nog eene belegering die, in plaats van drie jaren, slechts veertien dagen duurde.

Marlborough kwam, in name der Bondgenoo- ten, de stad, waar eene fransche bezetting lag, onder het gebied der Oostenrijkers brengen.

Nog eens diende Raversijde tot legerplaats van de opperbevelhebbers Fagol en Albermale die aldaar hunne kwartieren vestigden. Wij hebben voor ons eene kaart liggen waarop de ligging van de verschillende legerkorpsen aangeduid staat : Wirtenberg, Fels Dray, Vittingkoff, Broeckdorff, Devitz, Grovestein; de karabiniers van Alber- marle, Lumby Drag en Schotem Drag. De korp- sen lagen in twee reken oost en west van de kapel; de oostgelegene korpsen dichter erbij dan de andere.

Wat de visscherij betreft, deze had, sedert de droevige jaren van het einde der XVIe eeuw, onze kust geheel verlaten. Er waren geene visschers meer te Walravensijde en er gingen er ook geene meer zijn.

En wat deed men met de goederen der kapel? Zij wierden gevoegd bij deze van de parochie- kerk, zooals wij lezen in de rekening der kerk van Middelkerke, annis 1681-1688 :

« Anderen ontfanck van de landen compete-
« rende de cappelle van Walrausijde, die nu sijn
« gheapplicquirt aen dese kercke, zoo volght.... »

De kapel zelve wierd verpacht aan eenen lands- man :

Ib. f° 47 v°. « Tobias Pieters heeft in pachte
« ghehadt de capelle van Walrausyde (staende

1. « Le quartier de la cavalerie était le village de *Neer* entre Nieupoort et le fort Albert, à une demi lieue de l'infanterie. » (Hist. de l'archiduc Albert, par M. de Mont-pleinchamp, p. 241).

« par voorgaende rekenynghe folio 37 en verso
« op Mattheus vanden Andriessche) voor den
« jaere verschenen 25^{en} Junii 1681, tot de somme
« van vi L grooten. »

*
**

Wat kan er al lang aan den tijd wederstaan, winden en tempeesten trotseeren, zooals er dik- wijls op onze kusten aan 't woeden gaan? Sedert twee eeuwen en half stond de kapel van Raver- sijde daar nu. In de kerkrekening van Middel- kerke over de jaren 1723 en 1724, f° 49, leest men dat de kapel, sedert den wind die onlangs op de kust was opgerezen, in zoo slechten staat was dat pastoor en kerkmeester eene aanvraag hadden gedaan om te mogen de kapel afbreken en de bouwstoffen verkoopen :

« De presenten in desen declareren 't sedert de
« leste windt dat de capelle van Ravesyde teene-
« mael ruyneus staet, tot soo verve het dach staet in
« te vallen, ende versoucken dat de materialen
« souden moghen vercocht worden, ende daertoe
« requeste ghepresenteert door den heere pastor
« ende kerckmeesters. »

Vervolgt.

ED. VLIETINCK.

HET JAARGEBED.

Vervolg van blz. 396.

De eerweerde Heer Victor Van Coillie, ge- boren te Beveren bij Rousselare den 13 October 1838; leermeester in 't Col- legie van Kortrijk den 28 April 1865; priester gewijd te Brugge den 10 Juni 1865; leermeester in 't Collegie van Brugge den 25 September 1867; onderpastor in Sint-Michiels, te Rousselare, den 27 Oegst 1875; onderpastor van Ingelmunster den 19 September 1877; aldaar, ten gevolge van eene korte doch smertvolle ziekte, overleden den 20 Juli.

Mijnheer Van Coillie was van een deftig, pries- terlijk geslachte, zoo 't blijken mag uit een stam- boomken, dat een priester der familie te laatste Bâmesse heeft opgemaakt. Daaruit nemen wij het volgende, dat menigen vriend van Victor en Deken Van Coillie, zaliger gedachtenis, zal be- vallen :

gerland en Drente geenszins zelden. Daar, en in Oost-Friesland, waar de vrouwelijke form van dezen naam gewoonlijk *Hilke* luidt en ook zoo geschreven wordt, kent men buiten dien van deze namen nog de wanformen *Hillechiena* en *Hilkea*; door deze wansmakelijke en gants onredelijke *a*, meent men dezen namen eenen fraaieren, deftigeren form te geven. Ten onrechte. Wil men geen *Hillechien* nochte *Hilke* of *Hilletje* of *Hylkje* meer, dat men dan daarvoor de eenvoudige oude en oorspronkelijke form *Hilda* neme!

Daar zijn er zoo vele maagschapsnamen en zoo vele plaatsnamen ontleend aan den mansnaam *Hild* (*Hille* of *Hile*), dat ik werkelijk schroom die allen hier te vermelden. Die dorre opsomminge zoude zekerlik den lezer al te zeer verdrieten. Ik zal hier dus maar enkelen dezer namen noemen, en dat en zal nog geen tiende deel zijn van al de namen die my bekend zijn, terwijl deze my bekende namen gewis nog geen duizendste deel uitmaken van al zulke namen als in alle germaansche landen, geheel Duitschland en duitisch Oostenrijk, geheel Engelland, geheel Skandinaviën voorkomen. Ik noem hier slechts enkele nederlandsche namen in het algemeen, enkele friesche in het byzonder, en eenige plaatsnamen uit aangrenzende landstreken.

Geslachtsnamen : het onverbogene *Hille*, en misschien ook *Hiel*; verder de patronymika *Hilles*, *Hillen*, *Hillens*, verlatijnscht *Hillenius*; *Hillinga*, *Hillenga*, *Hillega*, *Hillinge*, *Hilling*, *Hillingh*, *Hilink* (en is daar geen *Hillynck* in Vlaanderen?), *Hillama*, *Hillema*, *Hilma*, *Hielema*, *Hylen*, *Hillekens*, *Hilkes*, *Hielkes*, *Hylkema*, *Van Hylckama*, *Hielkema*, *Hieltjes*.

Plaatsnamen : *Hillegem*, een dorp in Oost-Vlaanderen, voluit *Hillinghem*, dat is *Hillinga*-of *Hildinga*-heim, de woonplaats der *Hillingen*, der kinderen of nakomelingen van den man die *Hild* hiet. Volkomen het zelfde beteekent de naam van het dorp *Hillegom*, in Zuid-Holland, benoorden Leiden. Deze plaatsnaam is slechts een andere schryfform; in d'uitspraak der namen *Hillegem* en *Hillegom* is maar uiterst weinig verschil; en in den oorspronkeliken form dezer twee namen in 't geheel geen. Verder : *Hillinga*-state is te Hantum, *Hillinga*-sate te Mantgum, *Hillema*-state te Bergum en ook te Harich, alles in Friesland. *Hillema*-huis is by Grijpskerk in het Westerkwartier van Groningerland, en *Hylkema*-heert is te Bafloo, mede in dat gewest. *Hilkenborg* is een dorp by Leer in Oost-Friesland; *Hilkendorp* is by Hoya in Hanover; *Hilligsfeld* is een dorp by

Hamel en Hanover en *Hillesheim*, een vlek in den Eifel, Rijn-Pruissen; *Hildesheim* eindelijk, in nederduitscher tonge als *Hillesem* en *Hilsum* uitgesproken (van deze uitspraak komt de geslachtsnaam *Hillesum*, in Holland inheemsch), is eene aanzienlijke, oude stad in Hanover.

Vervolgt.

JOHAN WINKLER.

—
WALRAVENSIJDE.

Vervolg van XXIII^{ste} jaar, blz. 403.

N elf of twaalf jaren later, den eersten Januari 1735, viel de kapel, door het geweld van den storm, in :

Rekening der kerk van Middelkerke 1735-36.
fo 54 :

« Synde de plaetse daer de capelle van Wal-
« raversyde is staende, de welcke den eersten
« January 1735 is ingevallen door den grooten
« stormwyndt, bij dien dat de selve partie is
« onverpacht gebleven.... memorie ¹.

De rekeningen der volgende jaren vermelden den verkoop der bouwstoffen.

De steenen wierden in verschillende hoopen verkocht door den stokhouder van het Camerlinksche, Phil. Gheys, op 8 Februari, 23 Maart, 20 September en 26 Maart 1736, en brachten de som op van 109 ponden grooten, 7 schellingen, 21 grooten en 12 mijten, die in de kas der parochiekerk wierden gestort.

Kerkrekening van Middelkerke, annis 1733-1736 ².

fo 74 v°. « Den rendant premetteert dat bij de
« voorgaende rekenynghe folio 81 verso den voor-
« gaenden ontfangher Vanden Abeele is ghelast
« gheworden te ondersoucken of wylent Heer
« ende Meester Jacobus Du Cortiere, tzyen tyde
« pastoor deser prochie heeft gedaen rekenynghe
« vande vercoghte materialen van steen vande
« capelle van Walravensyde, alsmede vande an-
« dere materialen vande salve ende degonne re-
« garderende dese kercke. »

fo 76 r°. « Voorts verantwoordt den rendant
« alhier de somme van eenen tnegentigh ponden
« derthien schellingen grooten ouer de suyver

1. De twee laatste teksten zijn reeds in den Inventaris der Archieven van het Vrije (T. II. p. 447) uitgegeven geweest.

2. Inventaris van de Registers van het Vrije, n° 12895.

« portie vande gehouden venditien vande afge-
 « broken materialen ende steen vande capelle
 « van Walraversyde door Sr Philippe Gheys,
 « stockhouder van Camerlyncx ambacht in prof-
 « fyte van dese kercke, respectiuelick in datum
 « achsten februari, 23^{en} maerte, twintighsten sep-
 « tembere 1735, mitsgaeders sessen twintighsten
 « maerte seventhien hondert sessendertich, vol-
 « gens het schriftelyck verclaers vanden voor-
 « noemden stochouder; — dus hier deselve
 xci L xiii s. viii gr. »

f° 77 r°. « Voorts is nogh vercocht gheworden
 « vuytter handt door den heer Pastoor deser pro-
 « chie eenighe materialen van steen vande ge-
 « seyde Capelle van Walraversyde, ten jaere
 « 1735 in diversche stonden; bedraegende tsa-
 « men seventhien ponden veerthien schellynghen
 « elf grooten en twaelf myten, volgens de spe-
 « cificque declaratie van den voornoemden pas-
 « toor; welcke somme alhier ten fyne van liqui-
 « datie int gheheele wort verantwoord; dus hier
 « deselve xvii L xiv s. xi 1/2 gr. »

Dezelfde stormwind die op eersten Januari 1735 de kapel van Raversijde om zoo te zeggen den genadeslag toebrecht, rukte ook te Nieupoort het ijzeren kruis van den toren der parochiekerk ten gronde ¹.

De eeuwenoude toren bleef nog tot over een dertigtal jaren in wezen. Daalden er sedert lang geen klokketonen meer uit neêr, noch vreugdige, noch treurende, die de gedachten eener bedrijvige bevolking ten Hemel verhieven, toch bleef de toren eenen tijdelijken, maar nuttigen dienst bewijzen aan het zeevarende volk; hij diende als zeebaak « omme de varende coopliden ende zee-lieden t'hebben kennesse vanden lande », lijk onze voorouders plachten te zeggen. Alzoo vinden wij den toren van Raversijde aangestipt in eenen franschen zeemanswegwijzer, te Parijs ten jare 1804 uitgegeven, onder den naam van *Hol-in-de-Wal*. In de engelsche zeemanswegwijzers is er spraak van den *steeple of Raversijde* (*steeple* betee-kent toren).

En zoo loopt de geschiedenis van Walraven-sijde, het gewezen visschersdorp, allengskens ten einde.

Binst den franschen tijd wierden er vele kerk-goederen verkocht. Zulks greep plaats te Middellkerke zoowel als elders, en zoo gingen de oude kapelgrond en toren van Raversijde over in 't bezit van bijzonderen.

1. Nieupoortsch Jaarboekje of Almanak voor 1877, blz. 54.

In de eerste jaren der tegenwoordige eeuw plantte men tegen de grijze muren des torens eenen ijfteboom, die mettertijd een weelderig ge-was ten toon spreidde, en alzoo oudheid en jeugd scheen te paren op het vierhonderdjarig gebouw.

Omstreeks de jaren 1850 stond dezelfde toren op de landkaarten aangeteekend als « *base géodé-sique* » of « landmeetkundige grondslag ».

Sedert een aantal jaren is, met het afbreken van den kapeltoren van Raversijde, het eenigste maar ook het merkwaardigste gedenkteeken van 't verleden van het visschersdorp verdwenen. Nog toont men in eene schuur de grondvesten, tot nog anderhalven meter boven den grond verheven, welke men om hunne wederspanningheid aan hamer en beitel heeft laten staan ¹. Gedurende eenige jaren duidden twee staken, met een tonneken alboven, op de duinen geplant, aan de zee-lieden de plaats aan waar de toren gestaan had.

Tot den naam toe dreigde voor den reiziger teenemaal onbekend te worden — want het be-stier der Buurtspoorwegen heeft zelfs aan de standplaats aldaar ² den naam van Raversijde niet geweerdigd te geven — ware 't niet dat daár juist onlangs eene herberg is gebouwd geweest, met het uitsteekberd « in het nieuw Raversijde ».

Sic transit....

* * *

Bestond er eene Sluis te Walravensijde?

Men leest in *La Flandre*, 1874-75, blz. 408 :

« ... Anciennement, la mer, ayant un libre cours, couvrait chaque jour une grande étendue du bassin de l'Yser; elle entrait par *Walravens-hyde* (près d'Ostende), par Blankenberghe, par Heyst, par le Zwyn. De manière que l'on peut affirmer qu'à cette époque la moitié peut-être de toute la zone basse, alluviale du pays, était composée de criques, de scores, de canaux, de moeres, de bras de mer et d'étangs salés. »

(Une Introduction à l'histoire des Flandres).

En in den Register vander Camere van Oost-ende, 1610 :

58 r° : « Borghe voor de pacht vande duynen « beghinnende vande stede van Oosthende totte « sluyse van Rauesyde. »

1. De oude kapelweg die naar de kalsijde liep, is nu een onvrije uitweg. De huidige gebruiker der hofstede waar de grondvesten van den toren staan, is de Heer P. Boydens. — De herberg St Hubrecht, niet ver van daar, draagt die naam reeds sedert de verledene eeuw.

2. *Leffinghe*-standplaats.

Ook schijnt de kaart van het Land van den Vrijen door Pourbus opgemaakt, eene soort van sluis te Raversijde aan te duiden. Volgens den Heer L. Gilliodts-Van Severen lag de Camerlinckssluis te Walravensijde; doch de geachte schrijver noemt de oorkonden niet op welke hij zijn gezegde steunt. Van eenen anderen kant, in de nauwkeurige aanstipping der dijken en waterloopen die de watering van Camerlincksambacht te onderhouden had, ten jare 1561 opgemaakt en hooger reeds gemeld, is er slechts spraak van ééne sluis; die sluis leidde zeewaarts de wateren komende van den *sluisvliet* dier watering, en staat op alle oude kaarten geteekend nabij Middelerke, tusschen die gemeente en het gehucht Raversijde. Nog bestaat er op die plaats, te Middelerke, de zoogenaamde *sluisput* (de sluisdeuren zijn in den loop der voorledene eeuw ingevallen).

Volgens onze meening, zei men eertijds de sluis van Raversijde enkelijk om reden dat de sluis van Camerlinksambacht wat boven het dorp van dien naam gelegen was. Doch de meest gebruikte naam was *Camerlinkssluis*.

BIJLAGEN EN BEWIJSSTUKKEN.

I.

1403. Klachten van engelsche kooplieden over zeelieden van Vlaanderen.

Rubriek *Lombardie*.

« Item le viie jour d'octobre l'an dessus dit 1404 Hayn More de *Walrauinside* et Hayn Coppin de Lombardie prinrent sur la mer une nef appelee Godingrace de Watby, chargee de fer et autres marchandises, dont estoit possesseur Jehan Leget lesquelz biens valoient 420 nobles. »

Rubriek *Oostende*.

(42^e artikel). « Item l'an mil iiiie xii le premier jour de juillet Clais de Miinstere et Jehan Heynes de *Walrauinside* et Hans Tabbard d'Oostende prinrent sur mer hors d'un vessel appelle le Dogger de Salchons en Norffolk xi^m poissons salez appartenans a Jehan Burgoiz et Jehan Clerc dudit Salchons qui montent a iiiie L et prinrent hors de ladite nef ancrs, cables et autres appaulx mont. a xlvi L xiii s. iii d.

« Item pour coust et despens en la poursuite.

(43^e artikel). « Item l'an mil cccc xiii Hans Tabbard, Clais de Münster et Hans Heynes d'Oostende et (?) *Walrauinside* prinrent hors de deux nefz appeles Doggers, dont estoient mais-

stres apres Dieu, Jehan Clerc et Willin Whyte, xix^m poissons salez appartenans a Jehan Burgoiz et Nicolas Attemille et leur comp : lesquelz poissons montent a la value de xix^e iii^{xx} nobles et aussi prinrent autres choses cestassauoir.

« Item pour coust et despens de poursuite.

(44^e artikel). « Item l'an m cccc xiii, le xxvi jour de juillet, Clays de Minstre et Jehan Heyns de *Walrauinside* et Hans Tabbard d'Oostende, prinrent hors d'un vessel appelle le Dogger de Clay, dont estoient possesseurs Nicolas Attmille et Richard Noble, xii^m poissons salez appartenans ausd. Nicolas et Richard, qui montent a iiiie x L xiii s. iii d. Et auroient hors de la meisme nef ancrs, cables et tout l'appareil montant a clxvi L xiii s. iii d.

« Item pour coust et despens de poursuite.

(45^e artikel). « Item monstre ledit Jehan Huuden, comme procureur et attourne¹ de Jehan Burgoiz de Salthons, et Nicolas Attemille de Wegneton en Engleterre, comment le iii^e jour de juillet, en l'an iiiie et xiii ii nefz appeles *doggerscepen*, appartenans aus diz Jehan Burgoiz et Nicolas Attemille, lesquelz furent maistres emprez Dieu en l'une Jehan Clers et en l'autre Willin White, sur la mer vers Engleterre; leur suruiendent iii coruers, arriuez pour la guerre, et estoit maistre d'un d'ueulx (*sic*) maistre Hans Tabbard d'Oostende, de l'autre Clais de Minstre de *Walrauinside*, et du tiers Hans Hyns dudict *Walrauinside*, et prinrent lesdicts ii nefz appeles *doggerscepen*, et lesdiz maistres et leurs compaignons batirent et malaignirent et apres prinrent hors de la nef, en laquelle ledit Clerc estoit maistre, x^m poissons salez a la valer a la value de m (?) nobles, et depuis despoillierent ladite nef des ancrs, cables, oille et d'autre vitaille a la value de m nobles; hors de la nef en laquelle Willin White estoit maistre, priurent ix^m poissons salez a la value de ix^e et iii^{xx} nobles et d'autres cables, oille et autre vitaille a la value de c et xx nobles; pour lesquelles choses grandes et diuerses poursuites aient este faictes tant audit Treshault et puissant Prince le Duc de Bourgogne, comme au Souuerain des Flandres, tant que en la presence dudit Jehan Clerc et Willem White. Ledit Duc de Bourgogne donna en mandement audict Souuerain de faire reparer ces dites choses, et apres Guille d. Xabeque estant en Engleterre en estoit tant parle que a sa reuene par deuant ledit Duc de Bourgogne, il fist tant que Il eust une com-

1. Engelsch : *Attorney* (gevolmachtigde).

mission speciale pour ladite cause; sur laquelle depuis ledict procureur ne pouoit oncques percevoir quil vouloist faire aucune chose pourquoy aucun remede peust ensuiure. — Quil plaise a vos Tres honorables, sages et pourueues discrecions tellement prendre ceste chose aucuer, que aceste assemblee oncques les ambassadeurs dudit Duc vous plaise tant parler et faire que lesd. Hans Tabard, Clays de Miinstere et Hans Heyns pourront estre arrestez et constrains de faire telle restitution comme il appartient.

« Et en ce faisant vous ferez... » etc.

Rubriek *Walrauwinszide*.

(46^e artikel). « L'an m iiii^e et quatre (1404), la veille de Tous Sains, estoit prins sur mer un fardeau de draps laine contenant xlvi douze appartenans a Richard Dauy marchand de Londres; et fut ledict fardeau prins par une nef de Hayn Mare, delaquelle estoit maistre Johan Mare (Maes?) de *Walrauwinszide* et fust amene a l'ostel dudict Hayn et la fu dissipe et departi; lequell fardel monte a la somme de lxvi L xiiii s.

« Item pour cousts et despens a poursuite le fait de ladicte marchandise. »

Vervolgt.

ED. VLIETINCK.

DE SPEELTIJD.

OPGEDRAGEN AAN DE KINDERS DER KATHOLIJKE SCHOLEN,
DOOR H. DE TREMERIE,
NU PATER PETRUS VAN ALCANTARA.

De school is gedaan,
En 't spelen gaat aan,
Elk loert om zijn' makkers te vinden;
't Is tieren en tuiten,
En lachen en fluiten,
En huppelen onder de linden ¹.

't Is kruipen en gaan,
En loopen en staan,
Met kaatsbal en marbelen spelen;
Er zijn er die zingen,
En ander' die springen;
Het spel kan geen' kinders vervelen.

't Genot en de vreugd,
Het eigen der jeugd,
Staan klaar op de wezens te lezen;
Het spel is hun leven,
Zie, hoe ze daar zweven:
De speeltijd ontspant al de pezen.

1. De speelplaats welke deze stroofjes inboezemde, was het lindeboomen beplant.

En de oorzaak dier vreugd
Is niets dan de deugd,
Het toisel der kinderen herten;
Ja, deugden beminnen
Doet vreugde verzinnen:
De deugden en kennen geen smerten.

Zoo wilt gij geen druk,
Maar vreugd en geluk,
Wees deugdzaam en heilig uw' dagen,
En God zal u loonen,
Uw' deugden bekroonen
In 't hemelsche, zoete behagen!

VAN HIER EN VAN ELDERS.

H Leliaert en Anderen, te Gent, zijn verschenen:
1. Eene nieuwe uitgave van Vondel's *Altaargeheimenissen*, die 1 frank en half kost. Eerwuerde Heer Erkens, leeraar in 't Seminarie van Sint-Truiden, heeft de uitgave van Keulen, 1718, letterlijk gevolgd, 't gene waaruit hij grooten lof verwerven mag. — 2. Eene nieuwe vermeerderde uitgave van Karel VI, door L. Mathot, eertijds door hem onder zijnen duiknaam Van Ruckelingen uitgegeven. Die boek, van bij de 200 blz. kost 1 frank en half, en bevat de geschiedenis van ons Vaderland, van 1700 tot 1740.

AVIDSFONDS. — Vergadering van Donderdag, 29 November 1888.

De Heer De Haene-Wante had het op hem genomen dien avond eene voordracht te geven over de Fransche Omwenteling.

Te naaste jare zal men in Parijs en in geheel Frankrijk de omwenteling van 1789 herdenken en met veel luister vieren. Ter dezer gelegenheid zullen de slechte schrijvers trachten deze historische daadzaak te verrechtveerdigen, de noodzakelijkheid ervan te bewijzen en de mannen der eerste Republiek te doen doorgaan als de vrienden der bedrukten, de herstellere van alle onrecht, als ware helden.

Het is dan de plicht van alle goede geschiedkundigen deze leugens te weerleggen opdat het volk er hem niet late door bedriegen of misleiden.

De Heer De Haene-Wante heeft ons in de twee eerste deelen zijner voordracht bewezen, door de getuigenis der republikeinen zelf, dat de opstokers der omwenteling niet anders waren dan ontuchtigaards, vuige moordenaars en lafaards, en dat deze omwenteling niet te verrechtveerdigen is noch door de zoogezegde onbekwaamheid des Konings, noch door de wanorde in de schatkist, noch door den afkeer der verschillende klassen der samenleving over elkander. Het zijn daar nogtans, volgens sommige schrijvers, de drie bijzonderste oorzaken der omwenteling. De ware oorzaken waren de goddeloosheid en de zedeloosheid die op het einde der voorgaande eeuw overal in Frankrijk heerschten, en die een gevolg waren van de valsche leering der ketters en zoogezegde Philosophen.

In het derde deel zijner voordracht heeft de Heer De Haene gesproken van den ronkenden leus der republikeinen: Vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid. — Deze drie deugden zooals zij door hen verstaan wierden, zijn onmogelijk. — Zij kunnen slechts uitgeoefend worden in de christene maatschappij.

te min sinte Genoveva's kerken binst die negen dagen druk bezocht, en men mag bijna zeggen dat gansch Parijs er naartoe gaat. Het is moeilijk, voor iemand die het niet gezien heeft, een gedacht te hebben van het levend en woelend vertoog rondom de twee kerken, welke niet alleen binst de diensten, maar den ganschen dag door met volk opgepropt zijn.

Voòr de fransche omwenteling was Sinte-Genovevakerk de zetel van de vermaarde Congregatie der Genovefanen, welke in Vrankrijk negenhonderd huizen bezeten hebben. Sint Gregoris van TOURS, benevens verscheidene andere schrijvers, zooals SIGEBERT, Petrus De Natalibus, enz. spreken van sinte Genoveva met grooten lof. Wat meer is, zij heeft geloofd geweest door Voltaire zelf die, als hij nog student was, haar den opdracht deed zijner eerste dichtkundige voortbrengsels, door deze verzen :

Loin d'une fortune opulente,
Aux trésors que je vous présente
Ma seule ardeur donne du prix ;
Et si cette ardeur peut vous plaire,
Agréé que j'ose vous faire
Un hommage de mes écrits.

G. E.

BRIEF.

Rousselare, Messiasdag 1888.

Mijnheer,

DE door en door geleerde verhandeling van M. Winkler over oud-vlaamsche namen behaagt mij uit der maten. Ik hope dat het hem en u zal aangenaam zijn, indien ik eenige west-vlaamsche en brabantische namen aanwijze, die hier en daar mogen ingeschoven worden. Zoo weet ik bij *Allaert* te voegen, blz. 9, *Hallaert*, *Hallewaert*, *Allewaert* en *Allegaert*.

Op blz. 12 bij *Hilde*, *Hellynck*, den name van onzen Bisschop Faict's moeder; *Heylen*, *Hillewaert*, *Hillegeert*.

Op blz. 18, bij *Tide* : *Tyman*. *Tieghem* wierd in de jaren 1400 *Tiedeghem* geschreven.

Op blz. 19 dient er bij *Luingebird*, dat wij in *Loontjesboord* zouden mogen vertalen) bemerkte te worden, dat er in 't gescheed van vlaamsch-en waalsch-Vlaanderen eene prochie ligt met name *Laigne*. Geletterden zeggen *Luingne*; Waals *Lune*, en Vlamingen *Loendje*. Wat mag dat bedieden?

Hand ende Groet.

X.

WALRAVENSIJDE.

Vervolg van blz. 15.

Bezoek te Walravensijde.

'EST la maniere de proceder que maistre Jehan de la Keyhulle, conseiller, et Roland du Bois, secretaire de Monseigneur le Duc de Bourgoigne, Conte de Flandre, d'Artoys et de Bourgoigne, commis de par Mons : le Conte de Charolais, pour et au nom dudict Mons : le Duc, son pere; pour enquerir la verite sur les complaints des Engles, des dommages a eulx feiz et porter, tant par mer comme par terre par les flamens contre et durant les prouisions de la seurte, sur le fait du cours de la commune marchandise entre Engleterre et Flandres, comme dient lesdiz Engles. Desquelles lesdiz commis sont chargiez d'eulx informer a *Neufport*, *Oostende* et *Walrauenside*, ainsi qu'il appartient par les articles desdites complaints contentuz ou Rolle cy dessus. »

[De werkingen des onderzoeks begonnen eerste Nieuport, den 5ⁿ Maart 1418.]

Getuigen gehoord te Walrauensijde.

Tesimoings oys de Walrauinside.

« *Arent Weytins*, de leage de lxxviii ans enuiron, demourant a Walrauinside, tesmoing jure et examine sur le xlvi^e article desdictes complaints des Engles, dis par son serment que Riens n'en scet du contenu oudict article, et ne vit ne ne sciait oncques que aucuns draps d'Engleterre ou appartenans a Engles prins sur mer seuffeur amenez ne butinez et departiz audict lieu de Walrauinside.

« *Amand Coppin Gillis*, de leage de l ans ou enuiron, demourant audict lieu de Walrauinside, tesmoing jure et examine sur ledict xlvi^e article dist et depose par son serment sur jcellui article comme ledict Arent Weytins, tesmoing precedent.

« *Casin Weytins*, de leage de xli ans ou enuiron, demourant audict lieu de Walrauinside, tesmoing jure et examine sur ledict xlvi^e article, dist et depose par son serment comme ledict Arent Weytins.

« *Hans Weytins*, de leage de xxxviii ans ou enuiron, demourant audict lieu, tesmoing jure et examine sur ledict xlvi^e article, dist et depose par son serment comme ledict Arent Weytins.

« *Stevin le Moor*, de leage de lv ans ou enuiron,

demourant audict lieu de Walrauinside, tesmoing jure et examine sur ledict xlvie article desdictes complaints, dist et depose par son serment que du contenu oudict il ne scet Riens et ne vit oncques.... ne sceut ou oy dire de tout son temps que aucuns draps prins sur mer feussent amenez ne butinez et departiz audit lieu de Walrauinside.

« *Henry le Moor*, de leage de lxii ans ou enuiron, demourant audict lieu de Walrauinside, tesmoing jure et examine sur ledict xlvie article desdictes complaints, dist et depose par son serment, qu'il a enuiron xvii ans, et autrement n'est il recors du temps, *Jehan Maes* de Walrauinside, prinst sur mer un fardeau de draps de layne, lequel fu amene et descendu audict lieu de Walrauinside; et a la poursuite des quatre membres de Flandres qui y enuoyerent leurs deputez et y misrent iiii feaulx entre lesquelz furent *Faques Smeuoet* de Gand, et *Yewain de Straten*, lors et encores eschevin du Franc, ledict fardel de draps sans estre ouuert ne deffardelle, lequel ceulx de Dordrecht disoient estre et appartenyr a eulx, fu mene a Bruges et rendu ausdiz de Dordrecht comme lui qui parle, lequel tout ce temps durant, estoit hors du pays, a tout cecy oy dire a ses voysins; et plus n'en scet sur tout diligemment requis.

« *Jehan Heyns* de leage de xlvi ans ou enuiron, demourant audict lieu, tesmoing jure et examine sur ledict xlvie article desdictes complaints, dist et depose par son serment comme ledict Steuin de Moor.

« *Faques de Vesthenare* de leage de xlvi ans ou enuiron, demourant audict lieu, tesmoing jure et examine sur ledict xlvie articles desdictes complaints, dist et depose par son serment comme ledict Steuin de Moor.

«? *Boudins*, de leage de l ans ou enuiron, demourant audict lieu, tesmoing jure et examine sur ledict xlvie article desdictes complaints, dist et depose par son serment comme ledict Steuin de Moor.

« *Boudin de Minstre*, de leage de xli ans ou enuiron, demourant audict lieu, tesmoing jure et examine sur ledict xlvie article desdictes complaints, dist et depose par son serment comme ledict Steuin de Moor.

« *Christien Gerards*, de leage de xlvi ans ou environ, demourant audict lieu, tesmoing jure et examine sur ledict xlvie article desdictes complaints, dist et depose par son serment comme ledict Steuin de Moor. »

Rijksarchief. 2e Afdeeling (Statepapieren). Saarters uit Weenen teruggezonden. Karton 47. Hoofding: *Mengelingen*. N^r 1706: « Touchant la pesche à Nieuport et le droit de mer. » Papieren rol.

II.

Akte van versterven is der landen voor de kapel van Walravensijde gekocht, met de geldelijke gift van Pieter van Vasennare.

« MAXIMILIAEN ENDE MARIE, by der gracie Gods Hertoghen van Oisteric, van Bourgoingnen, van Lotharinghen, van Brabant, van Lymburg, van Lucemburg, ende van Gelre, Graven van Vlaendren, van Artois, van Bourgoingnen, Palatinen, van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, van Namen ende van Zuytphen, Marcgraven des Heylichs Rycs, Heeren van Vrieslant, van Salins ende van Mechlen,

« Doen cond allen jeghenwoirdigen ende toe-commende, dat wy ontfangen hebben die oitmoedige supplicacie van onse wel geminde Cornelis Hidde ende zyne medegesellen, Mamboirs ende Regierders vander Cappellen gefondeert ende gelegen binnen den dorpe te Wilrausyde, jn onsen lande vanden Vrye, jn scamerlinx ambochte;

Inhoudende hoe dat de principale prochiekercke vanden voorseiden dorpe varre weghe van daer gelegen es als van eene halue mile of meer, zoe dat het tvolck ende jngeseten vanden seluen dorpe te Wilrausyde zeere ongerieuelic es dagelicx daer te gaene omme messe te hoirene, aengesien dat zy scamel lieden zyn, daerof den meesten deel dagelicx ter zee varen moeten ende dandere huere ambochten doen, waerby zy hueren nootdorst winnen moeten om by te leuene;

Ende het zy alzoe dat hier voortyts, by Rade ende hulpe van goede mannen, ghelyc wylen Willem van Halewin, jn zynen leuene scepen ons voors. lands vanden Vrye, ende meer andere goede deuote persoonen, omme de vermeeder-nisse vanden dienst Gods ende gerief vanden voorseiden volcke ende Ingeseten, ter salichede van hueren zielen, deze voors. cappelle eerst gesticht ende gefondeert es geweest omme dagelicx up de werckedagen aldaer messe te doene, ende des sondachs ende messedachs ter prochiekercke also dat behoirt.

Ende nu onlanx leden by wylen eenen stierman geheeten Pieter van Vasennare, in zynen leuene by vorme van testamente ende vuyterste

wille, ter salichede der zielen van hem ende van zyne vrienden, zekere somme van gelde gemaect ende gelaten heeft omme daarmede te fonderen twee messen der weicke, jnde voorseide cappelle te Wilrausyde;

« Achtervolghende twelke die voornoemde supplianten hebben gecocht jegens eenen genoemt *Vincent filius Cornelis Wouters*, zekren parcellen van Renten ende van landen hier naer jnt lange verclaert :

« Te wetene, eerst een line ende zesse Roeden lands, lettelt meer of min, jnde hofstede daer Jacob filius Joris Colins woendt, by pachte met zynen aduenante ende deel vanden huusen dier dier up staen, liggende jn een line neghenentseventich roeden lands, ghemeene ende onverdeelt met der wedwe Cornelis Wouters, ende met Jan filius Jan Wouters, tusschen der wedwe Cornelis Woutert land ande wastzyde den naeruolgende land ande oostzyde, ende ant northende met eenen vuytwege zuudwaert streckende tot den heerweghe.

« Item ande oostzyde daer aen zeuen linen zessentseuentich roeden lands letter meer of min met eenen haecke ant northende tusschen der voors. hofstede ende der wedwe Cornelis Wouters lande, beede ande westzyde den naeruolgende lande ande oostzyde ende metten zuuthende aen Jan filius Claes Borgaerts lande.

Vervolgt.

ED. VLIETINCK.

VAN HIER EN VAN ELDERS.

NDER ander nieuws uit de letterwereld moet ik eene nieuwe uitgave melden, die aangekondigd wordt, te weten deze van een slag van vlaamsch *Panthéon littéraire*, onder titel *Onze nationale letterkunde*. Weduwe P. Jacobs en zonen, van Ninove, die deze uitgave aangaat, kondigt die aan als volgt :

« Bij het uitgeven dezer verzameling staat ons een doel voor oogen, dat ongetwijfeld de goedkeuring van alle beminnaars der Nederlandsche Taal- en Letterkunde zal wegdragen : de schriften der beste Zuid- en Noordnederlandsche schrijvers onder het volk te verspreiden.

« Opvolgentlijk zullen in deze bibliotheek uitgekozen werken verschijnen, zoowel van de voornaamste vertegenwoordigers onzer litteratuur in vroegere eeuwen, als Vondel, Hooft, Bredero, Poot, Huygens, Luyken, Cats, Poirters, Wellekens, Zevecote, Langendijk, Helmers, van Eppen, de van Haren's, Feith, enz., als van de meestgevierde schrijvers uit de eerste helft dezer eeuw, Bilderdijk, Tollens, Staring, Messchert, Immerseel, Ledeganck, van Duyse, Th. van Rijswijk, enz.

« Onze hedendaagsche letterkundigen — onder deze laatsten kunnen wij reeds G. Antheunis, S. Daems, Guido Gezelle, Gust. Segers, R. Stijns, Hél. Swarth noemen —

zullen mede eene ruime plaats in onze verzameling innemen.

« Met uitzondering alleen van enkele meer uitgebreide gewrochten, zal elk nummer onzer Bibliotheek een volledig geheel uitmaken, terwijl de uitgave derwijze ingericht is, dat ook verschillende afleveringen tot één boekdeel kunnen gebonden worden.

« De prijs is zoo laag mogelijk gesteld, ten einde eenieder toe te laten in het bezit te treden van de meesterstukken onzer nationale Nederlandsche Letterkunde.

« Niettegenstaande dezen lagen prijs zal de uitgave niets te wenschen laten onder opzicht van typographische uitvoering.

« Aan het lezend publick de eervolle taak, te bewijzen, dat — ook ONDANKS de enge grenzen van ons vaderland — eene onderneming als de onze, die als mededingster durft optreden van zoovele gekende Duitsche en Fransche PANTHEON'S, in Noord- en Zuid-Nederland WARMEN STEUN EN RUIJEN AFTEK KAN VINDEN.

« Onze Nationale Letterkunde verschijnt in reeksen van 25 afleveringen, waarvan zooveel mogelijk om de 14 dagen éene het licht ziet.

« Elk nummer bevat 36 bladzijden druks, met titelblad en keurigen omslag.

« Behalve voor meer uitgebreide werken zal elke aflevering op zich zelf compleet zijn.

« De inschrijvingsprijs op de 25 nummers der 1e reeks is gesteld op fr. 5 (franco per post fr. 5,50).

« Afzonderlijke nummers worden tegen 25 centiemen gerekend. »

Het toezicht van de uitgave is toevertrouwd aan M. Pol De Mont.

Laat ons wachten om te zien wat zij zijn zal.

Ondertusschen, is de eerste aflevering verschenen, en zij bevat *Balladen en Romancen* van Willem Bilderdijk.

Ik vinde de levensschets des dichters al te kort : wat is er daar te vinden dat elkendeen niet en weet? Niets over kunst noch kunstwending van 's dichters geest in zijne verscheidene levensvakken. Wat de *Balladen* enz. zelf aangaat, waarom niet bijgevoegd hoeveel andere er nog in 's meesters volledige werken staan, en welke de bijzonderste ervan zijn, met eene verkorting en eenige uittreksels? Of zal dit in eene volgende aflevering bijgevoegd worden?

Het gedacht van zulk eene uitgave aan te gaan is goed. Maar 't zal geraadzaam zijn te wachten om een oordeel over de uitvoering te strijken.

WAAR 'T VLIEGEN WILT.

Die zijn vee bezorgt
bezorgt zijn zak.

*
**

« Van nu voort gaan de aardappels, die goed gebleven zijn, zeere dieren, » dat is al tamelijk schoone gezeid; maar « zeere te gelde loopen », dat ik hoorde al Rousselare, dat is nog veel schooner.

Brugge, Boekdrukkerij F. De Haene-Wante, Mariastraat.

ROND DEN HEERD

een-leer-en-leesblad-voor-alle-lieden

Rond den Heerd maakt alle jaren een boek van door de 400 blad zijden waarvan elke weke een blad van 8 blad zijden verzonden wordt. - De uitgever woont in de Mariastraat 2 te Brugge. Prijs op voorhand te betalen voor Belgenland 5 frank, voor buitenland de postprijs erbij. Men kan inschrijven bij alle Postmeesters s lands. Alle recht van overdrukken wordt den uitgever voorbehouden.

Vier-en-twintigste Jaar.

Dit is het 6de blad, gedrukt den 3 Januari 1889.

TER GEDACHTENIS

VAN

VRIEND JOOS ZIJN MUSCH.

Zijt ge toch gestorven, brave musch, die vroolijkheid en leven, aan de stille studiekamer van mijn vriend Amaat, kost geven?

Zijt ge dood!... van heimwee! Liever hadt ge vast uw kost te zoeken, onder 't bladgesuis der boomen, als bij 't bladgesuis der boeken;

en veel liever hadt ge zelve, uit saamgeraapte takskens, eenen nest, in 't diepste van de bosschen opgebouwd, voor eigen kleenen,

als den arbeid van uw meester af te kijken, die papierkens, vol met vreemde teekens, gadert, schikt en wegsluit, zier — bij zierkens.

Want, hij ook, hij is aan 't bouwen van 'nen nest, waar de echte stemme onzer Wazelandsche volkstaal eens uit klinken zal, met klemme.

Och, hij zag u toch zoo geren eten, uit zijn hand en wippen op en rond zijn woordenboeken, zonder ievers aan te snippen;

en hij luisterde, onder 't werken, naar uw werkzaamheid, met lusten: naar uw tjlpen, naar uw pikken, naar uw fladdren zonder rusten.

Wie zal nu, in 't zware zwoegen, zijne zinnen laafnis geven!

Wie, het beeld der vrije velden in zijn studiezaal doen zweven,

met het beeld der vrije volkstaal, zwierende, op heur lichte vlogelen; ongekunsteld, onnavolgbaar zingende, als de zoete vogelen!

A. J. M. JANSSENS.

Sint-Niklaas, den 5 Juni 1888.

WALRAVENSIJDE.

Vervolg van blz. 40.

TEM ande oostzyde daer aen vier linen veertich roeden lands letter meer of min tusschen den voorseiden lande

ande westzyde ende metten zuuthende aen Jan filius Claes Bogaerts lande.

« Item ande oostzyde daer aen vyf linen tseuentich roeden lands letter meer of min met eenen haecke zuudwaert streckende tot den wege tusschen tvoorseide land ande westzyde Jacob filius Josephs Bogaerts lande aende oostzyde ende metten zuudhende met eenen haecke anden heerwegh.

« Item vier linen drientsestich Roeden lants lettelt meer of min bet noortwest niet verre van daer, ende noorthwest vanden voorseiden vier linen veertich Roeden tusschen Jan filius Claes Bogaerts lande ande oostzyde den naervolgende lande ande westzyde ende metten northende *upt vlietkin*.

« Item ande westzyde daer aen vier linen drie Roeden lants luttel meer of min tusschen den voorseiden lande ande oostzyde den disch van Slypen lande ande westzyde ende metten northende *upt vlietkin* met derthien schellingen paris erflicken renten tsiaers den dissche van Slypen te schulde geldende.

« Item zuudzuudoost vandaer een gemet liiii Roeden lants letter meer of min tusschen Jacob filius Joseph Bogaerts Bogaerts lande ande westzyde Peeter Ways ende Jacob Ways haerlieden beeder lande ande oostzyde ende metten northende anden heerwegh.

« Item bet oost vandaer, vier linen drie ende twintich Roeden lands letter meer of min, tusschen der commanderie van Slypen lande oostzyde Obrecht Diericx lande ande westzyde ende metten northende anden heerwegh.

« Item bet oost vandaer eene line viue ende tneghentich roeden lands letter meer of min tusschen den disch van Slypen lande ande westzyde ende lande wegelkin ande oostzyde ende metten northende anden heerwegh.

« Item bet north vandaer twee linen acht ende twintich roeden lands letter meer of min liggende zuud vander hofstede toebehoirende Peeter Way ende Jacob Way daer Jan filius Claes Sampers nu up woendt by pachte tusschen daeldingers van Claes Deporters lande ande zuudzyde der commanderie van Slypen wegelkin ande nortzyde ende ant oosthende.

« Ende want de voorseide supplianten niet en mogen geerft werden jnde voors. landen ende renten by den Burgmeesters ende lieden vander wet ons voorseiden lands vanden Vrye, ten zy dat hemlieden hierjnne voorsien worde by onser gracien ende octroye,

« Soe hebben zy ons oietmoedelicken doen bidden dat omde meerdernisse des diensts Gods, ons belieue hem hierup te verleenen ende doen expedieren onse briuen van admortissementen jn zulck stuck dienende;

« WAEROMME WY dese saken ouermerckende ende daerup gehadt goet aduis ende rypheyt van raede, genegen wesende ter bede ende supplicacie vander voorseide mamboirs ende Regierders vander voorseide cappellen te Wilrausyde, ende sunderlinge dat onse vooruaders saliger gedachten, wy ende onze naecommelingen te bet mogen deelachtich wesen jnden dienst Gods die men voortaan doen sal jnde selue cappelle, den seluen supplianten omme deser Redenen wille ende anderen ons daertoe porrende, hebbende voir danckaer den coop ende acquist by hemlieden gedaen jegens den voorseiden Vincent filius Cornelis Wouters vanden voorseiden partien van erue, renten ende landen bouen bescreuen, hebben de selue erue, renten ende landen vuyt onser gerechter weethentheytt vulle macht ende zunderlinge gracie geadmortiseert ende admortiseren mits desen onsen jegenwoirdigen brieue.

« Behoudelicken dat die gehouden zyn buyten leen, achterleen ende Justicie ende sonder preiudicie of minderinge van onser bede, rechten ende heerlicheden die wy hebben ende schuldich zyn te hebbene ende te nemene ende die ons toebehoiren up de voorseide erue, renten ende landen. Willende ende vuyt onser gracie octroyende den voorseiden supplianten dat zy ende huere naecommelingen, mamboirs ende Regierders der voorseide cappellen te Wilrausyde mogen houden ende besitten alle de voorseide partien van erue, renten ende lande, rustelic, vredelijc ende tot eewigen dagen als verstoruen goet, Gode ende der kercken verghift ende toegelaten. Sonder dat zy of heure voorseide naecommelingen jn toecommende tyden mogen bedwongen werden bij ons of onse voorseide eruen ende naecommelingen de voorseide goeden, erue, renten ende landen te vercopene of vuyt huerlieden handen te stellene by gebreke van admortisacie.

« Behoudelyken oic ende mits dien, dat ter causen van desen jegewoirdige admortissementen, de voorseide supplianten gehouden werden ons te betaalen jn handen ons liefs ende getrouwen Raeds ende ontfangen generael van allen onsen financien, *Nicolaes de Preuost*, de welcke schuldich werdt daerof ontfanc te doene tonsen proffyte, alzulcke somme van penningen als de lieden vander camere van onsen rekeningen te Rysele

dien wy daertoe committeren ende stellen hemlieden taxeren ende ordonneren sullen. Ontbieden daeromme ende bevelen den voorseiden van onsen rekeningen te Rysele, dat de voorseide somme van penningen, getaxeert ende betaelt jnder manieren bouen verclaert, zy enregistreren of doen enregistreren desen voorseiden onsen tegenwoordigen brieue jn onse voorseide camere vanden Rekeningen jnde Registren ende boeken daertoe dienende, ende voort procederen wel ende duegdelic ter verificacie ende jnterinemente vanden jnder manieren gecoustumeert.

Vervolgt.

ED. VLIETINCK.

HET GODLIJK SPEL

VAN

DANTE ALIGHIERI

uit het Italiaansch vertaald.

III DEEL.

VAN 'T PARADYS.

Twee-en-dertigste zang.

IE beschouwer, vast gevestigd op het voorwerp zijner liefde, nam uit vrijen keus het ambt van leeraar aan, en hij begon met deze heilige woorden :

2 « De wonde, die Maria toe deed gaan en zelfde, wierd veroorzaakt en gesteken door de vrouw die aan Maria's voeten is gezeten en zoo schoon is.

3 « Daar beneden, in den rang gevormed door de derde zaten, ziet gij Rachel zitten nevens Beatrice.

1. Die « beschouwer » is Bernardus, en « 't voorwerp zijner liefde » is Maria. Hij zal nu Dante nader den Hemel leeren kennen, en hem onderwijzen over de verschillende plaatsen die de Heiligen bekleeden.

2. Aan de voeten van Maria is Eva gezeten, onder Eva zit Rachel en Beatrice, onder die twee zit Sara, dan Rebecca, dan Judith, dan Ruth, en alzoo voort tot beneden, personen uit het Oude Testament.

Maria wordt de tweede Eva geheeten, gelijk men weet, omdat zij meê gewrocht heeft om te herstellen 't gene de oude Eva gestoord had.

3. Rachel is de vrouwe van Jacob, die als zinnebeeld van 't *beschouwend* leven genomen wordt, terwijl hare zuster Lia 't zinnebeeld is van 't *werkzaam* leven. Die Rachel is voorzeker een der aantrekkelijkste beelden die men tegenkomt in 't Oude Testament, eene vrouw zoo minzaam en zoo schoone (*Rachel decora facie, et venusta aspectu quam diligens Jacob*), die zoo verlangde, om van God met kinders

4 « Sarra, Rebecca, Judith, en de overgrootmoeder van den zanger die, berouwend over zijne zonde, *miserere mei* zei,

5 « kunt gij, van zaat tot zaat, beneden gaande zien, lijk ik die noem, van blad tot blad de roos doorlopend.

6 « En van aan de zevenste zate naar beneên, zooals tot aan die zevenste, volgen er geen ander dan Hebreuwen, en zij maken eene scheiding tusschen al de bladeren der bloem.

7 « Zij zijn de muur waardoor die heilige zaten van malkander afgescheiden zijn, na volgens dat de zielen 't geloof in Christus hadden, die al reeds gekomen was, of nog moest komen.

8 Langst de zijde waar de bloem al hare bladeren heeft, zijn die gezeten, die in Christus geloofden, toen Hij nog moest komen.

gezegend te worden : (*Da mihi liberos alioquin moriar*) — geef mij kinderen of ik zal sterven — en die stervend, haar laatste kind den weemoedvuldigen naam gaf van *Benoni* — *zoon mijner smerte* — naam dien Jacob veranderde in *Benjamin* — *zoon van mijne rechter hand*. — Die eigenste Rachel was de moeder van Joseph, die zulk een treffend beeld geweest is van Jesus-Christus.

4. Sara — vrouwe van Abraham — Rebecca — vrouwe van Isaac — Judith — die Bethulia en geheel Judeia verlost heeft van Holofernes. En « de overgrootmoeder » enz. is Ruth, van wie Koning David afstamde.

H. Bernardus zegt : *Che fu bisava*.

Booz verwekte Obed bij Ruth. Obed verwekte Jesse. Jesse verwekte David, den Koning. ('t Schijnt dat er hier eenige geslachten achtergelaten zijn, maar 'k en kan noch 'k en mag mij daarmede nu niet bezig houden). Leest toch eens of herleest *het boek van Ruth*; 't is niet groot en 't is toch zoo frisch en zoo godlijk schoone in zijne zuivere eenvoudigheid. Laat u gezeggen, lezer, gij en zult het niet beklagen.

't Is uit leedwezen over zijne zware zonden dat David, door de ingeving van den Heiligen Geest, den *miserere* gemaakt heeft.

5. Bemerkt wel hoe die vrouwen gezeten zijn. *Eerst* Maria, en onder Maria, Rachel en Beatrice, die *nevens* malkander zitten, meen ik; dan volgen, altijd leeger komende, de vrouwen, die Dante hier noemt, en achter de laatste die genoemd wordt — Ruth — volgen er nog andere personen uit het Oud Testament.

Al de personen vormen eene reke, die van 't middenpunt tot den omtrek gaat, en eene scheiding maakt tusschen d'Heiligen van het Nieuw en die van het Oud Testament.

7. « Navolgens dat de zielen », enz.

Secondo lo sguardo che fee

La fede in Cristo.

't Is te zeggen dat ik hier uitleg, in plaats van te vertalen. 't Gene danig leelijk is, van mijnentwege.

8. « Waar de bloem al hare bladeren heeft », 't is te zeggen langst den kant waar al de plaatsen bekleed zijn.

Dante veronderstelt hier het volgende : 't Is nooit iemand

land; *Laasterp*, eene state by den dorpe Oosterend in Friesland; *Lassigny* (oorspronkelijk *Lasinghe*) een dorp in Picardie, Frankrijk; *Lasschoten*, een polder by Schagen in West-Friesland; en *Laskwerd* (van de kleengedaante *Laske*), een gehucht by Appingadam in Groningerland. En of de geslachtsnaam *Lassine*, door my te Brussel opgemerkt, ook niet eene waalsche verbasteringe zy van het oud-germaansche patronymikon *Lassing*, *Lassyngh*?

Vervolgt.

JOHAN WINKLER.

MATTHIJS DE LOBEL.

ENT gij dit bevallig blauw blommetje dat overal aan de vensters staat of de bloemronden in den hof beplant en bezet, en zoo welluidend van naam als bevallig van maaxsel, geheeten wordt *Lobilia Erinus*, toebehoorig aan den stam der « *Lobeliacées* »?

Die naam is dit blommetje geschonken ter eere van eenen grooten kruidkundige; die kruidkundige was Vlaming en heeft in het vlaamsch geschreven. (VILMORIN. *Les fleurs en pleine terre*).

Matthijs de Lobel wierd geboren in 1538 te Rijsel; ten jare 1581 was hij geneesheer van « *Syne Excellentie...* » (Daar de titelplaat van zijn werk mist, kan ik verder niet achterhalen). Hij wierd opvolgentlijk geneesheer en kruidenier van Koning Jacob den eerste, en stierf te Londen in 1616, in den ouderdom van 78 jaren.

Hij schreef: 1° *Plantarum seu stirpium historia*. Antwerpiae 1576, in-fol.

2° *Dilucidae simplicium medicamentorum explicationes et stirpium adversaria*. Londinum 1605, in-fol.

3° *Icones stirpium*, 1581, in-4°.

4° *Balsami explanatio*. Lundinum 1598, in 4°.

5° *Stirpium illustrationes*. Lundinum 1655, in-4°.

Dit uit Feller, en ik mag erbij voegen:

6° *Beschryvinge der Planten ende Cruyden deur Mathys de Lobel*, gedrukt t'Antwerpen by Christoffel Plantyn, drucker der Conincklycker Majesteit. Int jaer ons Heeren M.CCCCC.LXXXI.

Het is een foliant van 2000 bladzijden, versierd met 1400 groote en schoone prenten, in de gothische teekening van dien tijd, welke door vaste bepaling der linien zoo voordeelich is in wetenschappelijke werken. Daar zijn tafels in zeven talen: duitsch, latijn, hoogduitsch, fransch (tant françois, piccartz que valous), italiaansch, castillians... y algunos portugueses en engelsch.

Dit boek, in mijn bezit, is voorkomstig van de afgebrande abdij van Voormezele. Het is een schat van tale, en men wordt het bitter geware als men haar vergelijkt met de nieuwere werken op de zelve stof.

Hoe komt het dat Matthijs de Lobel niet opgekend wordt in de naamlijst der oudere schrijvers in den verdienstelijken kruidboek van Deken Debo zaliger?

Had ik maar tijd genoeg, ik zoude *Rond den Heerd* verzenden menigvuldige aanvullingen, getrokken uit het vergelijken van Deken Debo's en Matthijs de Lobel's gewrochten.

G. D.

WALRAVENSIJDE.

Vervolg van blz. 43.

« G NDE dat gedaen, zy de lieden en de gecommiteerden up tstück van onse voorseide financien, de voorseide burgmeesters ende lieden van wette ons voorseid lands vanden Vrye ende alle anderen onse rechteren, officieren ende ondersaten wient aengaen of aennopen mach, huerlieder stedehouderen ende elcken van hun bysondere, alzoehem toebehoiren sal, doen laten ende gedoogen de voorseide supplianten, metgaders hueren naecomelingen, mamboirs ende Regierders der voorseide cappellen te Wilrauensyde van alden jnhouden van desen rustelic, vredelic, volcommelic ende tot eewegen dagen, genieten ende ghebruycken, sonder hun daer jnne te doene of te laten geschiene eenigen hinder, letsel of moeynisse ter contrarien, want het ons alzoeheliefte ende gedaen willen hebben.

« Ende ten eynde dat dese zaken vast ende gestadich blyven tot eeweghe dagen, soeheliefte hebben wy onsen zeghel hieraen doen hanghen. Behoudelicken onder anderen dingen, ons ende eenen yegelycken zyns rechts jn allen.

« Gegeuen int jaer ons heeren duust vier hondert neghen ende tzeuentich. »

Op den plooi stond er geschreven:

« By mynen heere den hertoge ende myner vrouwe der Hertoginne, die Byscop van Dornicke, die heere van Wierre, hoofft vanden grooten raede, Nicolas de Gondoual ende merre andere jegewordich. »

(geteekend) N. ARTERWILFIF (?).

Zegel in groen was.

Op den rug:

« Admortissement pour la chappelle de Wael-raucide, may 1479. »

Rijksarchief. — Saarters uit Weenen teruggezonden. N^r 229. (Karton 35). « Amortissement pour la chapelle de Wilravensyde, Pays du Franc. »

III.

Uittreksels der Rekening van den Baljuw van het Vrije, 1566 en volgende jaren.

Ontvangst. f° 7 v°. — « de Pierre Valcke, tauernier a Wilrauesyde, a cause d'auoir vendu de la ceruoise d'Engleterre et aussy le waghebaert, contre les ordonnances. Receu par composition ung philippus daeldere. *valet* 3 L 10 s. p. »

« de Vincent Vlimers, tauernier illecq a cause de semblablement auoir vendu ceruoise d'Engleterre, et autre; receu par composition 3 L p. »

1570. f° 15 r°. « Ausditz sergeants, officiers et beryders du Francq, pour la prinse dict Crispin (van de Pitte), prins et tiré hors de l'esglise de Wilrauesyde, a cause de l'jnormité de ses delictz et homicides 6 L. »

« Ausdictz sergeants, d'argent desboursé, 4 sch. gros pour le lonaige d'ung chariot pour mener ledict prisonnier dudict Wilrauesyde, ou il estoit prins et tiré comme dessus, six grosses lieues de la ville de Bruges, jusques en la prison dudict Bruges, parce que ledict prisonnier ne volloit aller a piet, et n'en scauoient lesdictz officiers estre les maistres, pour le liurer es dictz prisons, *valet* 4 esc. »

f° 34 v°. « Audict officier criminel, a cause d'auoir, en vertu de samblable sentence du xime du mois d'aougst audict an LXX, exécuté par l'espée Crispin Van de Pitte, et son corps mort mis sur une roeue, et la teste enfouy dessoubz l'estace, a cause de deux ou trois homicides et aultres delictz par luy commis;

« pour l'exécution, trois liures, et pour la roeue et estace, vintg huict gros; le tous comme es compres precedents, *valet* 4 L 28 s. »

Rijksarchief. Rekeningenkamer. Rekeningen der gerechtbedienden. Philips d'Ongnies, Baljuw van 't Vrije. Reeks 13717-13732.

IV.

Den 12 Februari 1519 kwam er in de vergadering der Redenaars van de Proostdij van Sint-Donaas te Brugge een zeker Jan Caelwaers, die « quam vertooghen hoe dat hy es upsittende

laat ten proosschen ende heeft ziiin huus staen in sheerwoutermans ambocht te Vulrauensyde int dorp inde dunen ten proosschen ende es eene brauwerie;

« nu es onlanx ghebuerd dat de scatter aldaer vanden vryen ghesud heeft jnde dunen ten proosschen zeker zwinnen Jacq toebehoorende ende die te scutte ghedreven; waeromme Jacq gheziin heeft jnde camere van den Vryen ende vertoocht dat ziiin zwinne tonghelyke ghesud ziiin jnde dunen daer ziiin huusen ende coten staen; versouckende ziiine zwynen ontslegghen te hebbene costeloos; daer hem up gheandwoord was: wilt ghy u (?) wachten van schade laet die husen veruallen ende ten nieuwen ten Vryen. »

(Rek. van het Proossche, 1519). Staatsarchief van Brugge. N^r 11044.

V.

Poortersboeken der stad Nieuport.

Anno 1480. — « Cornelis Pieterssone Crocx van Walraueshide was poorter ontfaen by huwelicke van Joanna *filia* Jacob de Waghenare »

« Cornelis Cnape *filius* Vutoore van Walraueshide, was poorter ontfaen by huwelicke van Joanna *filia* Antheunis Jacx. »

Anno 1503. — « Tannekin Tuetels van Walrauensyde de weduwe van wylent Lyon de Mey, schuteman was poorter ontfaen den xxiii^{en} dach van octobre. » (1503).

« Adriaen Oubaer stierman van Walrauenshyde » (26^{en} van sprokkelmaand 1508).

Anno 1514. — « Jacop Bay van Walrauenchyde, bedeech ¹ poorter by coope » (19 Januari 1514).

VI.

Van hier en van daar.

Kerkrekening van Middelkerke 1681-86. f° 76 r°: « Men gheldt aen de selue abdie (*van sinte Pieters nevens Gent*), tot 7 grooten 16 mijten tsjaers, ghelycke pennynckrente gaende vuyt 7 linen 63 roeden landts, competerende de cappelle van Walrauezijde. »

Kerkrekening van Oostende, 1548. f° 13 r°. « Ander ontanc van pennincRenten up zeker huusen te Walraueshyde :

« Eerst

« De wedewe Michiel Verdieux ouer de Rente van hueren huuse vi s. p. »

Kwijtbrieven van Oostende, anno 1718. « Ju-

1. Van *bedygen* = worden, fr. *devenir*.

nij 3. Tot Raversyde getraakteert den heere Gouverneur Markys de Jaer, met ander heeren van Brussel met de heeren van het magistraet; daer toe geleverd ende betaelt 42 L 15 s. »

VII.

Hol-in-de-Wal.

Description nautique des côtes orientales de la Grande Bretagne et des côtes de Hollande, du Jutland et de Norvège, extraite et traduite de l'anglais par P. Levêque; Paris, Pluviôse an XII :

Blz. 205. « A un mille ¹ dans l'est de Nieuport, se trouve Lombardy ou Lombardzyde, dont le clocher est à flèche et petit. A 3 milles dans l'est de Lombardy est Westhende, dont le clocher est aussi à flèche. A 3 milles dans l'est de Westhende est Middelkercke; son clocher est à flèche. A 2 milles dans l'est de l'endroit nommé *Hol-in-de-Wal*, est Albertus; c'est un édifice carré, près duquel il y a un moulin; et à un mille dans l'est d'Albertus, est Ostende. »

Blz. 207. « Pour aller à Ostende, en passant entre le banc de Middelkercke et le banc Stroom, on tient ouvert le *Hol-in-de-Wal* (qui est un édifice carré situé à environ 3 milles vers l'ouest d'Ostende), qui restera alors à peu près au sud. »

VIII.

« Michiel Ferdieux vrylaet jn camerlinx onghewet ende zyn zelfs zinde gaf halm ende wettelicke ghifte Lauwers Diecman vrylaet jnt zelue ambacht, naer etc. van eenen woonhuuse metten achterlande zo dat besloten es daermede ghaende den vercooper toebehoorende by coopeghedaen tanderen tyden jehghens Cornelie de weduwe Michiel Ferdieux zo de brieuen daer of zynde verclaersen zonder eenich ander betooch, waer mede den cooper te vreden was; liggheende ende staende binden ambachte van Camerlinx ende binder prochie van Middelkercke te Wilraesyde jnt doorp *jnde cappelle strate* noordt vander cappelle, tusschen daeldinghers Andries Zonne-maere huusen ende landt ande zuudtzyde, ende ant westende van p^r Bollaert huusen ende landt ande noordtzyde streckende metten oosthende op de strate. Belast met 11 sch. viii d. parisis sjaers eruelicke rente sinte pieters schult te schulden gheldende behoudens etc.

1. Volgens Littré is eene zeemijl (mille marin) 1852 meters.

« Scabinis Clayssone ende Driessche.

« Datum 1 jn april xve lviii ¹. »

EINDE.

ED. VLIETINCK.

DE MELAATSCHHEID.

ORKONDEN uit de middeneeuwen maken dikwijls van die afgrijzelijke ziekte gewag : doch wordt ze er met den bovenstaanden naam min betijld, maar met eene der volgende benoemingen vinden wij de ellendigen aangeduid die ervan aangedaan waren.

Hoogezieken, als wilde men beteekenen : groote of erge zieken. Vandaar de naam van Sint-Jan-Hoogezieken, parochie bij Iper.

Akkerzieken, omdat ze afgescheiden van de gezonden te lande of op den akker in afgezonderde woonsteden verbleven.

Belaserden, als aangedaan met de kwaal van Lazarus, den beroemden melaatsche van het heilig Evangelie.

Lazarussen.

Leprozen. Dit wil zeggen : doorknaagd van de schelpziekte, daar de huid en het lijf der melaatschen meermalen langzaam afschelpde. De Lazaruskwaal was aan de oostersche streken eigen; daar melden ons de Boeken van het Oude en Nieuwe Testament veel bewijzen van. Als teeken der goddelijke zending wierd de hand van Mozes met melaatschheid overdekt, maar aanstonds genezen. Maria, Moses zuster, ontving die kwaal als straf van God. Giezi, knecht van den profet Elizeus, Ozias, koning van Juda, Naaman, veld-overste van Syrië, waren insgelijks belazerd.

Het heilig Evangelie verhaalt hoe de Zalig-maker eens tien melaatschen tegenkwam, welke Hij naar de Priesters zond en hoe deze, derwaarts gaande van hunne ziekte gezuiverd waren.

In de ceremonieboeken van het joodsche volk staat de wijze aangeteekend op welke de Priester den melaatsche, na deszelfs genezing, behandelde, ook hoe men de huizen en kleederen der zieken zuiverde. Aan de leprozen wordt daar voorgescreven kleederen te dragen die niet te dicht toegesloten zijn, bloedshoofds te gaan, een deksel van fijne stoffe over den mond te houden, en te roepen tot dezen die te nabij kwamen om hen te waarschuwen dat ze tot eenen melaatschen naderden.

Volgens het algemeen gevoelen, wierd de akkerziekte, tijdens de Kruistochten naar het heilig

1. Reg. van 't Vrije, n° 16047.